

# 1956 - Η Ουγγρική Επανάσταση

## Εισαγωγική Σημείωση της Μετάφρασης

«Σ' αυτή τη ζωή  
Ο θάνατος δεν είναι κάτι καινούριο  
Αλλά ούτε είναι καινούριο  
Να είσαι ζωντανός»

Σεργκέι Εσένιν, 28-12-1925



Το κείμενο που ακολουθεί δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά κατά τη δεκαετία του 80 από μια ομάδα συμβουλιακών κομμουνιστών (Scorcher Publications).

Περιέχει στοιχεία και μαρτυρίες από ανθρώπους που συμμετείχαν στην ουγγρική επανάσταση, οι οποίες καταγράφηκαν (με τη μέθοδο των συνεντεύξεων) στο πλαίσιο ενός ερευνητικού προγράμματος του πανεπιστημίου Columbia.

Οι σημειώσεις στο τέλος του κειμένου είναι του συγγραφέα. Οι σημειώσεις

στο υποσέλιδο είναι της μετάφρασης και αποσκοπούν σε μια συμπληρωματική παράθεση ιστορικών στοιχείων και ντοκουμέντων.

Αντί προλόγου δημοσιεύεται εδώ ένα ποίημα του αναρχικού ποιητή Κένεθ Ρέξροθ (1905-1982) που γράφτηκε το 1956-57, μετά τη συντριβή της Ουγγρικής Επανάστασης από το ρωσικό στρατό.

**Πριονιστήριο το Χρυσό Χέρι, Μάιος 2006.**

## **Kenneth Rexroth**

### **ΝΟΡΕΣΤΥ – ΝΟΡΕΤΟΡΠ**

(1956-1957)

Βροχερό Φθινόπωρο, γεμάτο καπνούς, τα σύννεφα δεσπόζουν  
Στον Ειρηνικό, φωτεινό ουρανό  
Στο Πάρκο με τη Χρυσή Πύλη, τα παγώνια  
Ουρλιάζουν, τριγυρίζοντας ανάμεσα στα φύλλα που πέφτουν  
Μέσα στη νύχτα, σ' ένα σκοτάδι γεμάτο καπνούς  
Οι ναύτες της Κρονστάνδης βαδίζουν  
Στους δρόμους της Βουδαπέστης. Οι πέτρες  
Από τα οδοφράγματα υψώνονται και θρυμματίζονται  
Και παίρνουν μορφή. Παίρνουν τη μορφή  
Του στρατού των αγροτών του Μάχνο.  
Οι δρόμοι φωτίζονται από τους πυρσούς.  
Τα ποτισμένα με βενζίνη σώματα  
Των αναρχικών του Σολοβέτσκι  
Καίγονται στη γωνιά κάθε δρόμου.  
Το λιμασμένο πτώμα του Κροπότκιν μεταφέρεται  
Σε προσκύνημα περνώντας μπροστά από τα γραφεία  
Των τρομαγμένων γραφειοκρατών.  
Σε κάθε απομακρυσμένη γωνιά της Σιβηρίας  
Οι νεκροί παρτιζάνοι έρχονται να καταταχθούν.  
Ο Μπερνέρι, ο Αντρέας Νιν,  
Έρχονται από την Ισπανία με μια ταξιαρχία.  
Ο Κάρλο Τρέσκα διασχίζει τον Ατλαντικό  
Με την Ταξιαρχία Μπέρκμαν.  
Είκοσι εκατομμύρια Νεκροί Ουκρανοί αγρότες στέλνουν στάρι  
Η Τζούλια Πόιντζ οργανώνει τις Αμερικανίδες νοσοκόμες.  
Ο Γκόρκι έγραψε ένα μανιφέστο  
“Προς τους Διανοούμενους όλου του Κόσμου!”  
Ο Μαγιακόφσκι και ο Εσένιν

Γράφανε μαζί μια ωδή,  
“Άς αυτοκτονήσουν *Εκείνοι*”.  
Τη νύχτα στην Ουγγαρία  
Όλοι οι νεκροί μιλάνε με μια φωνή,  
Καθώς κάνουμε βόλτες με το ποδήλατο στην πράσινη  
Και ηλιόλουστη Καλιφόρνια  
Αυτόν το Νοέμβρη. Μπορώ να ακούσω αυτή τη φωνή  
Πιο καθαρά και από τα ουρλιαχτά που βγάζουν τα παγώνια  
Καθώς πέφτει το σούρουπο.  
Σαν ζωγραφισμένα φτερά, το χρώμα  
Όλων των φύλλων του Φθινοπώρου  
Αυτό το στρογγυλωπό χρωματιστό φόρεμα με τις τιράντες  
Που έφτιαξα για σένα φεγγοβολάει στον άνεμο,  
Καθώς σκεπάζει τους πανέμορφους μηρούς σου  
Ω υπέροχη πεταλούδα της φαντασίας μου  
Καθώς πετάς στην πραγματικότητα  
Πιο πραγματική από κάθε φαντασία, η μοχθηρία  
Αυτού του κόσμου καλύπτει τη ζωντανή σου σάρκα.

*Το ποίημα **Νορεστν – Νορετορπ** γράφτηκε μετά τη συντριβή της Ουγγρικής Επανάστασης από τον ρωσικό στρατό. Ο τίτλος είναι αντιστροφή του ‘ύστερον – πρότερο’ (πρωθύστερο) – ενός σχήματος λόγου στο οποίο η συνηθισμένη ή λογική σειρά των όρων αντιστρέφεται. Ο Ρέξροθ χρησιμοποιεί μια σειρά από τέτοιες μεταστροφές, με όλους τους νικημένους επαναστάτες του παρελθόντος να επιστρέφουν για να συνεχίσουν την πάλη. Ο αναρχικός Καμίλο Μπερνέρι και ο επαναστάτης μαρξιστής Αντρέας Νιν δολοφονήθηκαν από τους σταλινικούς στη Βαρκελώνη το Μάιο του 1937. Ο Κάρλο Τρέσκα και η Τζούλια Πόιντζ θεωρείται επίσης ότι δολοφονήθηκαν από σταλινικούς. Οι Ρώσοι ποιητές Μαγιακόφσκι και Εσένιν αυτοκτόνησαν, κ.ο.κ. (Σημείωση του Κεν Ναμπ)*

---

# 1956 - Η Ουγγρική Επανάσταση

## Πριν τον Οκτώβρη...

*“Είναι όλα ένας σωρός σκατά, αυτό είναι!”* <sup>(i)</sup>

Αυτή η ακριβής περιγραφή του ουγγρικού σοσιαλισμού στις αρχές της δεκαετίας του '50 προήλθε από έναν φυλακισμένο εργάτη, και την άκουσε τυχαία ένας κομμουνιστής διανοούμενος που κρατούταν και ο ίδιος κατά τη διάρκεια μιας εκκαθάρισης. Αυτή η σπάνια επαφή με έναν εργάτη, και η ακόμα σπανιότερη επαφή με αυτό που οι εργάτες πίστευαν για το 'εργατικό κράτος' βοήθησε τον συγκεκριμένο διανοούμενο να χάσει την «πίστη του στο μαρξισμό». Όπως ανέφερε ένα ρητό σχετικά με τις φυλακές στην Ουγγαρία, «Είμαστε μια κοινωνία που αποτελείται από τρεις τάξεις – αυτούς που βρέθηκαν εκεί στο παρελθόν, αυτούς που βρίσκονται εκεί τώρα, και εκείνους που κατευθύνονται προς τα εκεί». Ο μεγάλος αριθμός φυλακισμένων εργατών, είτε για πολιτικά παραπτώματα είτε για κλοπές, αποκάλυπτε τη φύση του συστήματος: ακόμη και ο Ίμρε Νάγκι, ο μετριοπαθής σταλινικός που είχε εμπιστευθεί η Μόσχα στα 1953 για να φιλελευθεροποιήσει την Ουγγαρία (δηλαδή να κρατήσει τους εργάτες υπό έλεγχο) ομολογούσε το Δεκέμβριο του 1955 ότι «το πιο ανησυχητικό γεγονός είναι ότι η πλειονότητα όσων καταδικάζονται είναι βιομηχανικοί εργάτες». <sup>(ii)</sup>

Η κλοπή αποτελούσε αναγκαιότητα για τους εργάτες, προκειμένου να αναπληρώνουν το σοσιαλιστικό βιοτικό επίπεδο. Αυτό είχε πέσει 17-20% κατά την περίοδο 1949-1953, εξαιτίας ενός ηλίθιου 'Πενταετούς Σχεδίου' το οποίο βασιζόταν στη βαριά βιομηχανία και τη χαλυβουργία σε μια χώρα κατά κύριο λόγο αγροτική, που δεν είχε σιδηρομεταλλεύματα ούτε οπτάνθρακα. <sup>(iii)</sup> Παρόμοια, η επιβολή των συνεργατικών στους απρόθυμους αγρότες οδήγησε σε μια πτώση των ήδη πενιχρών τους εισοδημάτων, ώστε το 1952 ήταν η χρονιά με τη χειρότερη σοδειά για την ουγγρική γεωργία. Οι επίσημες στατιστικές αποκάλυπταν ότι, ενώ το 15% του πληθυσμού βρισκόταν πάνω από το 'ελάχιστο' επίπεδο διαβίωσης, το 30% βρισκόταν ακριβώς πάνω στο όριο και το 55% κάτω από αυτό. Η ημερήσια πληρωμή ενός εργάτη σε κρατικό αγρόκτημα δεν του έφτανε για να αγοράσει ούτε ένα κιλό ψωμί· στο 15% των οικογενειών της εργατικής τάξης δεν είχαν όλα τα μέλη από μια

κουβέρτα· ο ένας στους πέντε εργάτες δεν είχε χειμωνιάτικο παλτό.<sup>(iv)</sup>

Κάτω από αυτές τις συνθήκες, η κλοπή από το κράτος και η 'υπερκέραση του συστήματος' ήταν αυτά που έπρεπε να κάνει κάποιος για να επιβιώσει. Δε συνεπάγονταν κανένα ηθικό στιγματισμό, αλλά αντίθετα όλοι ενεργούσαν με αυτόν τον τρόπο για να ανακουφίσουν τη φτώχεια τους. Οι μικροκλοπές και το αυθόρμητο σαμποτάζ συνδυάζονταν με έναν υψηλό δείκτη αντικατάστασης των εργατών (συχνά επειδή οι κατά τόπους διευθυντές ξεφορτώνονταν 'αυτούς που δημιουργούσαν προβλήματα'), σπατάλες στα εργοστάσια, φρούδα σχέδια και παραπονημένα στοιχεία για την παραγωγή προκειμένου να ικανοποιούνται οι γελοίοι παραγωγικοί στόχοι. Οι εργάτες ήταν υποχρεωμένοι να κάνουν υπερωρίες χωρίς να πληρώνονται, για να 'γιορτάσουν' επετείους που είχαν οριστεί ως σπουδαίες από το Ουγγρικό Εργατικό Κόμμα (Magyar Dolgozók Pártja – MDP). Οι οικιακές επιχειρήσεις ανθούσαν, χρησιμοποιώντας υλικά που παίρνονταν από τους τόπους εργασίας· οι εργάτες έκλεβαν χαλκό από τα ναυπηγεία· σε ένα νοσοκομείο της Βουδαπέστης, κάποιος εντεταλμένος προμηθευτής παραπονιόταν: «Στις μέρες μας, ακόμη και η καθήλωση των υλικών δεν αποτελεί εγγύηση έναντι των κλοπών». Στα κρατικά καταστήματα, το προσωπικό εξαπατούσε τους πελάτες, κλέβοντάς τους στο ζύγι, με εξαίρεση τους συγγενείς και τους φίλους. Σπάνια υπήρχε βούτυρο στα μαγαζιά, διότι ήταν πακεταρισμένο και ζυγισμένο εκ των προτέρων και έτσι δεν άφηνε περιθώρια για τέτοιου είδους παιχνίδια, οπότε τα καταστήματα δεν παράγγελλαν μεγάλες ποσότητες.

Οι εργάτες και οι αγρότες προχώρησαν πέρα από τις κλοπές, τις συνεχείς απουσίες και αυτά που το MDP αρεσκόταν να αποκαλεί 'τεμπελιά' και 'απάτη με τους μισθούς'. Το τρίτο πανό στην επίσημη διαδήλωση της Πρωτομαγιάς του 1953 έγραφε: «Δόξα στον αθάνατο Στάλιν, το αστέρι που μας οδηγεί στην ελευθερία, το σοσιαλισμό και την ειρήνη»<sup>1</sup>. Εφτά εβδομάδες αργότερα, [στις 17 Ιουνίου 1953 –στΜ] οι εργάτες του Ανατολικού Βερολίνου εξεγέρθηκαν για να υπερασπιστούν τη δική τους άποψη για την ελευθερία, και κατεστάλησαν γρήγορα από τα ρωσικά τανκς. 20,000 εργάτες προχώρησαν σε απεργία στα εργοστάσια σιδήρου και χάλυβα Ράκοζι, στην περιοχή Τσέπελ της Βουδαπέστης, διαμαρτυρόμενοι για τις χαμηλές αμοιβές, τις νόρμες παραγωγής και τις ελλείψεις τροφίμων. Έγιναν άγριες απεργίες στο

---

<sup>1</sup> Ο θάνατος του Στάλιν ανακοινώθηκε από το Κρεμλίνο στις 6 Μαρτίου 1953.

Δυόσγκυερ, και μαζικές διαδηλώσεις αγροτών στην επαρχία. Για να αποφύγει περαιτέρω εκρήξεις, η Ρωσία διέταξε αλλαγή της ηγεσίας και αλλαγή πολιτικής.

Ο Ματίας Ράκοζι, που είχε προσαγορευτεί 'ο Ούγγρος μαθητής του Στάλιν' αλλά ήταν δημοφιλέστερος με το προσωνύμιο 'ο μαλάκας' στις τάξεις των Ούγγρων εργατών, υποχρεώθηκε να αποσυρθεί στο παρασκήνιο για χάρη του Ίμρε Νάγκυ, ο οποίος είχε κατορθώσει να μην εμπλακεί στις εκκαθαρίσεις και τη γενικευμένη τρομοκρατία στα τέλη της δεκαετίας του '40.<sup>2</sup> Η 'νέα πορεία' που σκιαγραφήθηκε στα τέλη του Ιουνίου 1953 σχεδιάστηκε για να ελαφρύνει το φορτίο των εργατών και των αγροτών, να δημιουργήσει ένα καλύτερο επίπεδο διαβίωσης, να θέσει τέρμα στα στρατόπεδα εγκλεισμού και να απομακρύνει την οικονομία από τη βαριά βιομηχανία. Ο Νάγκυ παρουσιάζεται από ορισμένους ως δημοφιλής και φιλελεύθερος, επειδή βρισκόταν σε αντίθεση με τους αδιάλλακτους σταλινικούς που κινούνταν γύρω από τον Ράκοζι και τον Έρνε Γκέρε. Στην πραγματικότητα, ήταν σε μεγάλο βαθμό ίδιος με τους υπόλοιπους. Μετά το θάνατο του Στάλιν, τον είχε χαρακτηρίσει ως τον «μεγάλο ηγέτη όλης της ανθρωπότητας»· είχε πει ότι ολόκληρη η σταλινική περίοδος ήταν μια περίοδος «δοκιμών και σφαλμάτων». Στα τέλη του 1954 ο Νάγκυ ένιωθε ότι ήταν σε θέση να πει: «Δημιουργήσαμε μια καινούρια χώρα, και μια ευτυχισμένη και χαρούμενη ζωή για το λαό»· στο μεταξύ, ο Ράκοζι και ο Γκέρε υποστήριζαν ότι το βιοτικό επίπεδο των εργατών ήταν υπερβολικά υψηλό.

Μολονότι ο Νάγκυ θεωρούσε ίσως ότι η αφαίρεση ορισμένων από τα χειρότερα χαρακτηριστικά του σταλινισμού συνιστούσε μια 'ελεύθερη ζωή', οι εργάτες ανταποκρίθηκαν στο 'φιλελευθερισμό' του με ακόμα περισσότερες απουσίες, απειθαρχία και οκνηρία. Ένας χαρακτηριστικός λόγος του Νάγκυ από αυτήν την περίοδο εξηγεί την αιτία: «Τα αποτελέσματα της παραγωγής του τρίτου τριμήνου δείχνουν ότι αν οι δραστηριότητες των εργατών, προκειμένου να τιμήσουν αυτές τις επιλογές, εκτελούνται με τον ενθουσιασμό και τη ζωντάνια που χαρακτήριζαν την επαναστατική μεταβολή που επιτεύχθηκε προς τιμή της Μεγάλης Σοσιαλιστικής Οκτωβριανής Επανάστασης, και αν οι διευθυντές και οι εργάτες μπορέσουν να πετύχουν τις ίδιες βελτιώσεις στην εργασιακή πειθαρχία – όπου εξακολουθούν να υπάρχουν σοβαρές ανεπάρκειες – όπως στην παραγωγή, τότε το MAVAG θα μπορέσει να τοποθετηθεί στις τάξεις των καλύτερων εργοστασίων».<sup>(v)</sup> Καμία

---

<sup>2</sup> Ο Ράκοζι παρέμεινε γραμματέας του Κόμματος, ενώ ο Νάγκυ έγινε πρωθυπουργός.

απολογία δεν μπορεί να καλύψει το ξεκάθαρο καπιταλιστικό περιεχόμενο ενός τέτοιου λόγου.

Ο κυνισμός των εργατών εξαπλωνόταν και εκτός των χώρων εργασίας: το 1954, μια τριήμερη εξέγερση ξέσπασε μετά την ήττα της Ουγγαρίας από τη Δυτική Γερμανία στον τελικό του Παγκόσμιου Κυπέλλου, καθώς θεωρήθηκε ότι το παιχνίδι είχε 'πουληθεί' έναντι μετρητών σε σκληρό νόμισμα. Κάθε είδους παιχνίδι εναντίον της Ρωσίας σπάνια έληγε χωρίς ταραχές. Το MDP έστειλε πολλούς διανοούμενους και συγγραφείς στην επαρχία κατά το 1953 για να εξηγήσουν τη 'νέα πορεία' του Νάγκυ. Για τους περισσότερους από αυτούς ήταν η πρώτη εικόνα που είχαν για τις άθλιες συνθήκες διαβίωσης των αγροτών και των εργατών. Σύντομα αντιλήφθηκαν ότι οι 'σκληρά εργαζόμενες μάζες' δεν είχαν χρόνο διαθέσιμο για να διαβάζουν τη Λογοτεχνική Εφημερίδα της Κυβέρνησης ή να 'χτίζουν το σοσιαλισμό'. Ένας νεαρός κομμουνιστής σχολίαζε: «Οι εργάτες μισούσαν το καθεστώς σε τέτοιο βαθμό ώστε, το 1953, ήταν έτοιμοι να το καταστρέψουν μαζί με όλα όσα το συνόδευαν».

Αυτό εκφραζόταν και από τους ίδιους τους εργάτες: «Οι εργάτες δεν πίστευαν τίποτα απ' όσα τους υπόσχονταν οι κομμουνιστές, γιατί οι κομμουνιστές είχαν επανειλημμένα αθετήσει τις υποσχέσεις τους». Ένας εργάτης από το εργοστάσιο τρακτέρ 'Κόκκινο Αστέρι' ανέφερε: «Στον Κομμουνισμό, θα έπρεπε να έχουμε μερίδιο στη διακυβέρνηση της Ουγγαρίας, αλλά αντίθετα είμαστε οι φτωχότεροι άνθρωποι στη χώρα. Μας θεωρούν απλώς σαν αναλώσιμα υλικά για το εργοστάσιο». Ένας άλλος εργάτης έλεγε: «Οι κομμουνιστές εθνικοποίησαν τα εργοστάσια και τις παρόμοιες επιχειρήσεις διακηρύττοντας το σύνθημα 'Το εργοστάσιο είναι δικό σου – δουλεύεις για τον εαυτό σου'. Στην πραγματικότητα, συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο».

Μεταξύ των φοιτητών, τα παιδιά των αγροτών και των εργατών ήταν περισσότερο προετοιμασμένα να πουν χωρίς περιστροφές τη γνώμη τους. Είχαν περισσότερο θράσος από τα παιδιά των μεσαίων τάξεων. Επιπλέον, ήταν λιγότερο πιθανό να εμπλακούν σε αφηρημένες ιδεολογικές συζητήσεις, και επέμεναν σε συγκεκριμένα ζητήματα – όπως οι ελλείψεις τροφίμων. Η απογοήτευση και ο αντικομμουνισμός ήταν στοιχεία ευρέως διαδεδομένα στην Ουγγρική νεολαία. «Μιλούσαμε σχετικά λιγότερο για πολιτικά ζητήματα, αλλά όταν γίνονταν τέτοιες συζητήσεις αυτό που κάναμε τις περισσότερες φορές ήταν να

καταριόμαστε τους Ρώσους». «Ήμαστε η πρώτη γενιά που δεν ήταν φοβισμένη. Στο κάτω-κάτω δεν είχαμε τίποτα να χάσουμε, και επιπλέον νιώθαμε ότι δεν μπορούσαμε να υποφέρουμε αυτήν την κατάσταση για μια ολόκληρη ζωή».

Επομένως, η δυσaréσκεια και η αντίθεση των εργατών υπήρχε πολύ πριν το 1956. Παρόλα αυτά, η εκτίμηση ενός αμερικανού στρατιωτικού ακόλουθου το Δεκέμβριο του 1953 ήταν ότι «Δεν υπάρχουν οργανωμένες ομάδες αντίστασης στην Ουγγαρία· ο πληθυσμός δεν έχει, ούτε θα έχει στο μέλλον, τη δυνατότητα να αντισταθεί ενεργά στο υπάρχον καθεστώς». Ο Ρώσος ηγέτης Χρυσόστοφ, έχοντας μια παρόμοια εντύπωση, πίστευε ότι αν εκτελούσε δέκα χιλιάδες συγγραφείς την κατάλληλη στιγμή δε θα συνέβαινε τίποτα. Μια εβδομάδα πριν την εξέγερση, το γράμμα ενός αναγνώστη στη Λογοτεχνική Εφημερίδα εξέφραζε τα παράπονά του για τη ματαιότητα των συζητήσεων των διανοουμένων: «Η εργατική τάξη είναι και θα παραμείνει για πάντα πολιτικά παθητική, χωρίς ενδιαφέρον για τέτοια ψιλλολογήματα...και χωρίς αυτήν τι μπορούμε να κάνουμε;»<sup>(vi)</sup> Ωστόσο, ένας Γιουγκοσλάβος πολιτικός αναλυτής είχε καλύτερη αντίληψη της κατάστασης σχολιάζοντας, εννιά ημέρες πριν την εξέγερση: «Οι άνθρωποι αρνούνται να ζήσουν με τον παλιό τρόπο, και η ηγεσία δεν μπορεί να κυβερνήσει με τον παλιό τρόπο. Έχουν δημιουργηθεί οι συνθήκες για μια εξέγερση». Στις τάξεις της AVH (Allamvedelmi Hatosag – Δυνάμεις Κρατικής Ασφάλειας) συναισθάνθηκαν το σάλπισμα των ταραχών και, όπως και τα ρωσικά στρατεύματα που ήταν εγκατεστημένα στην Ουγγαρία, τέθηκαν σε κατάσταση συναγερμού πέντε ημέρες πριν την 23<sup>η</sup> Οκτωβρίου.

Έχουν ειπωθεί πολλά για τη δυσaréσκεια των κομμουνιστών συγγραφέων και διανοουμένων, και τον υποτιθέμενο ηγετικό τους ρόλο στην επανάσταση. Το πρόγραμμα των διανοουμένων ήταν απλώς μια κριτική του σταλινισμού. Ο 'Κύκλος Πετέφι'<sup>3</sup> – η ομάδα συζητήσεων που είχαν συστήσει – ήθελε μια πειθαρχημένη μεταρρύθμιση και μια αλλαγή ηγεσίας (διότι οι σταλινικοί Ράκοζι και Γκέρε είχαν επιστρέψει στην εξουσία αντικαθιστώντας το

<sup>3</sup> Σάντορ Πετέφι – Sandor Petőfi (1823-1849(;;)): Εθνικός ποιητής της Ουγγαρίας. Ο Petőfi (πραγματικό όνομα: Alexander Petrovics) έπαιξε σημαντικό ρόλο στην Ουγγρική επανάσταση του 1848 ενάντια στην καταπίεση των Αψβούργων (Αυστριακών). Η επανάσταση συντρίφτηκε το 1849, όταν ο τσάρος Νικόλαος Α΄ έστειλε ρωσικά στρατεύματα για να βοηθήσουν τους Αυστριακούς.

«Ο Κύκλος Πετέφι δημιουργήθηκε τον Απρίλιο του 1956 από την Κομμουνιστική Νεολαία – κυρίως σπουδαστές. Βοηθούμενος από την Ένωση Συγγραφέων έγινε σύντομα κέντρο για τη διάδοση απόψεων, κριτικής και διαμαρτυρίας για την κατάσταση της Ουγγρικής κοινωνίας» (Anderson, σελ.44).



Νάγκυ, ο οποίος βρισκόταν τώρα έξω από τη δημόσια ζωή). Ο Κύκλος Πετέφι δεν ενθάρρυνε την εξέγερση: θεωρούσε ότι βιαστικές ενέργειες θα μπορούσαν να οδηγήσουν στην καταστροφή. Οι εργάτες τούς θεωρούσαν Κομμουνιστές και υποστηρικτές του καθεστώτος. Ο Νάγκυ ήταν το πρόσωπο όπου εστίαζε αυτό το είδος 'αντιπολίτευσης' των διανοουμένων, που ήταν υπέρ των χειρισμών διαμέσου των καναλιών του MDP και τάσσονταν σίγουρα εναντίον των διαδηλώσεων.<sup>4</sup> Οι περισσότεροι από αυτούς τους ανθρώπους τάχθηκαν εναντίον της εξέγερσης. Μεταξύ αυτών, δύο δημοσιογράφοι υποστήριξαν ότι τα πλήθη συμπεριφέρθηκαν «σαν ηλίθιοι» στις 23 Οκτωβρίου. Ωστόσο, ο συγγραφέας Γκιούλα Χάι ήταν αρκετά ειλικρινής όταν ανέφερε ποιοι ήταν αυτοί που υποκίνησαν τα γεγονότα: «Είμαι απολύτως πρόθυμος να δεχτώ ότι δεν ήμουν εγώ εκείνος που ξύπνησε το πνεύμα της ελευθερίας στη νεολαία. Αντίθετα, η νεολαία ήταν εκείνη που με ώθησε προς αυτή την κατεύθυνση». Οι εργάτες άρχισαν να ενδιαφέρονται για αυτές τις δραστηριότητες των συγγραφέων στα μέσα Σεπτεμβρίου του 1956, όταν σε μια συνέλευση της Ένωσης Συγγραφέων οι σταλινικοί έχασαν τις εκλογές. Η περιγραφή αυτής της συνέλευσης στην Λογοτεχνική Εφημερίδα πούλησε 70,000 αντίτυπα μέσα σε μισή ώρα. Αυτή η προσβολή απέναντι στις αρχές γινόταν πλέον ενδιαφέρουσα.

Οι εργάτες χρησιμοποίησαν την εκ νέου ταφή του αποκαταστημένου κομμουνιστή Λάζλο Ράικ, που είχε αποτελέσει θύμα παλαιότερης εκκαθάρισης, για να διαδηλώσουν μαζικά. Περίπου 200,000 άνθρωποι ήταν παρόντες εκείνη τη βροχερή ημέρα της 6<sup>ης</sup> Οκτωβρίου. Ένας παρατηρητής σχολίαζε: «Αν δεν έβρεχε, ίσως να είχε γίνει επανάσταση εκείνη την ημέρα». Δεν υπήρχε καμία πολιτική διαφορά ανάμεσα στον Ράικ και τον Ράκοζι· απλώς, προσωπικοί ανταγωνισμοί είχαν οδηγήσει στη δίκη και στην εκτέλεση του Ράικ σαν 'τιτοϊστή φασίστα'. Η υποστήριξη των εργατών για την αποκατάσταση του Ράικ ήταν καθαρά συμβολική: ένας κορυφαίος Κομμουνιστής, θέτοντάς το από την άλλη πλευρά είπε ότι «Αν ο Ράικ μπορούσε να δει αυτόν τον όχλο θα έστρεφε τα πολυβόλα εναντίον του»<sup>5</sup>. Την ίδια μέρα, 2-3.000 φοιτητές διαδήλωσαν μετά την ταφή χρησιμοποιώντας το σύνθημα «Δε θα σταματήσουμε στη μέση του δρόμου, ο σταλινισμός πρέπει

---

<sup>4</sup> Πάντως, ο Anderson αναφέρει (σελ.52) ότι το κάλεσμα για τη διαδήλωση της 23<sup>ης</sup> Οκτωβρίου έγινε από τον Κύκλο Πετέφι.

<sup>5</sup> Ένα ανέκδοτο που κυκλοφορούσε εκείνη την περίοδο στη Βουδαπέστη ήταν το εξής: «Ποια είναι η διαφορά ανάμεσα σε ένα μαρξιστή και σε ένα χριστιανό; Ο χριστιανός πιστεύει στη μετά θάνατο ζωή, ενώ ο μαρξιστής πιστεύει στη μετά θάνατο αποκατάσταση» (Πήτερ Φράνκερ, Η Ουγγρική Τραγωδία – παρατίθεται από τον Anderson, σελ.51).

να καταστραφεί». Παρά το γεγονός ότι φώναζαν αυτό το σύνθημα η αστυνομία δεν τους εμπόδισε, καθώς υπέθεσε ότι, όπως κάθε διαδήλωση, έτσι και αυτή θα έπρεπε να είναι επίσημη.

## 23 Οκτωβρίου

Οι φοιτητές στάθηκαν υπεύθυνοι για το γεγονός που αποτέλεσε το έναυσμα για το αναπόφευκτο. Στις 16 Οκτωβρίου, κάποιοι φοιτητές στη Σζέγκεντ αποχώρησαν από την επίσημη οργάνωση και δημιούργησαν μια καινούρια. Έστειλαν αντιπροσώπους σε ολόκληρη τη χώρα για να ενθαρρύνουν ανάλογες αποχωρήσεις. Μέχρι τις 22 Οκτωβρίου είχαν συσταθεί παρόμοιες ομάδες στα περισσότερα πανεπιστήμια και στα μεγάλα σχολεία. Στη Βουδαπέστη είχαν ήδη φτάσει τα νέα για τα γεγονότα στην Πολωνία, όπου ο σοβιετικός στρατός είχε περικυκλώσει τη Βαρσοβία, καθώς το Πολωνικό Κομμουνιστικό Κόμμα είχε αλλάξει την ηγεσία του λόγω της πίεσης από κάτω. Μια συνέλευση στο Πολυτεχνείο της Βουδαπέστης αποφάσισε να γίνει διαδήλωση στις 23 Οκτωβρίου για την υποστήριξη δεκαέξι αιτημάτων. Τα αιτήματα αυτά περιλάμβαναν: την υποστήριξη του πολωνικού αγώνα για την ελευθερία· την αποχώρηση των σοβιετικών στρατευμάτων· την εκλογή αξιωματούχων του MDP· μια νέα κυβέρνηση υπό τον Ίμρε Νάγκυ· γενικές εκλογές· «την πλήρη αναδιοργάνωση της οικονομικής ζωής της Ουγγαρίας υπό τη διοίκηση ειδικών»· το δικαίωμα απεργίας· την «πλήρη αναθεώρηση αναφορικά με τις νόρμες που εφαρμόζονται στη βιομηχανία και την άμεση και ριζική προσαρμογή των μισθών σύμφωνα με τις δίκαιες απαιτήσεις των εργατών και των διανοουμένων»· ελευθερία του τύπου και του ραδιοφώνου. <sup>(vii)</sup>

Αυτό το ανάμικτο τσουβάλι αιτημάτων δε θα μπορούσε να έχει καμία θετική ανταπόκριση από την πλευρά του καθεστώτος, και σε αυτό ακριβώς εδραζόταν η εκρηκτική δυναμική του. Ωστόσο, τα αιτήματα αυτά διαπερνούσε η κοινότοπη ψευδαίσθηση ότι όσα είχαν διαχειριστεί με εσφαλμένο τρόπο οι 'κακοί' ηγέτες θα μπορούσαν να διορθωθούν από 'καλούς' ηγέτες που θα εκλέγονταν για να αντικαταστήσουν τους πρώτους. Το στοιχείο της αφέλειας ενισχυόταν από το γεγονός ότι οι φοιτητές είχαν ζητήσει από τους εργάτες να τους υποστηρίξουν αλλά όχι να απεργήσουν· ήθελαν μόνο μια σιωπηλή διαδήλωση. Το Υπουργείο Εσωτερικών απαγόρευσε τη διαδήλωση, κάτι που έκανε περισσότερους ανθρώπους να αποφασίσουν να πάνε σε αυτή. Ακολούθησε άρση της απαγόρευσης, αφού η διαδήλωση προχωρούσε έτσι κι αλλιώς.

Αν και η διαδήλωση ξεκίνησε σιωπηλά όπως επιθυμούσαν οι φοιτητές, έγινε πιο αγωνιστική καθώς μετά τις 4 το απόγευμα άρχισαν να προσέρχονται εργάτες που τελείωναν την πρωινή βάρδια. Τα αρχικά συνθήματα υποστήριξης προς τους Πολωνούς ξεπεράστηκαν από φωνές που ζητούσαν ελευθερία και «οι Ρώσοι να γυρίσουν στο σπίτι τους». Κάποιος έσκισε το κομμουνιστικό σύμβολο από μια εθνική σημαία, και η σημαία της επανάστασης έκανε για πρώτη φορά την εμφάνισή της – κόκκινη, λευκή και πράσινη με μια τρύπα στη μέση. Όλο και περισσότεροι άνθρωποι εγκατέλειπαν τις δουλειές τους για να ενωθούν με μια διαδήλωση στην οποία δεν είχαν εξαναγκαστεί να λάβουν μέρος· κάποιοι στρατιώτες έδειξαν τη συμπαράστασή τους, και συμμετείχαν και οι ίδιοι.

Ως το σούρουπο, 200,000 άνθρωποι (περίπου το ένα έκτο του πληθυσμού της Βουδαπέστης) είχαν συγκεντρωθεί στην Πλατεία του Κοινοβουλίου. Οι αρχές έσβησαν τα φώτα, οπότε οι διαδηλωτές άναψαν φωτιές καίγοντας εφημερίδες και κυβερνητικά φυλλάδια. Το πλήθος απαιτούσε να τους μιλήσει ο Ίμρε Νάγκυ, αλλά όταν αυτός εμφανίστηκε δεν είχαν πια διάθεση να ακούσουν ήρεμα λόγους. Τρομαγμένος από την εικόνα τόσο πολλών ανθρώπων και τις τρύπιες σημαίες, ο Νάγκυ έκανε το λάθος να ξεκινήσει με τη λέξη «Σύντροφοι!» Οι διαδηλωτές υποδέχτηκαν αυτήν την προσφώνηση με γιουχαΐσματα και φωνές: «Δεν είμαστε πια σύντροφοι!» Οι άνθρωποι είχαν ήδη απορρίψει ολόκληρο το MDP, όχι μόνο τους σταλινικούς, και οι 'αντιπολιτευόμενοι' ήταν υπερβολικά μετριοπαθείς. Η απογοήτευση από τον Νάγκυ μετατράπηκε σε μια θετική συζήτηση για απεργία, και ένα πλήθος νέων ξεκίνησε να διαδηλώνει προς το Μέγαρο της Ραδιοφωνίας.

Στις 8 η ώρα υπήρξε μια επίσημη ραδιοφωνική ομιλία από τον Έρνε Γκέρε, στην οποία ανέφερε: «Καταδικάζουμε εκείνους που θέλουν να ενσταλάξουν στη νεολαία μας το δηλητήριο του σωβινισμού και να εκμεταλλευτούν τις δημοκρατικές ελευθερίες που το κράτος μας εγγυάται στους εργάτες για να οργανώσουν μια εθνικιστική διαδήλωση». <sup>(viii)</sup> Αυτό δε βοήθησε καθόλου στην εκτόνωση της κατάστασης. Το πλήθος έξω από το κτίριο της Ραδιοφωνίας ζητούσε πρόσβαση, και απαιτούσε να βγουν μικρόφωνα στο δρόμο «ώστε να μπορέσουν οι άνθρωποι να εκφράσουν τις απόψεις τους». Μια αντιπροσωπεία έγινε δεκτή μέσα στο κτίριο, υπό τη συνοδεία AVH, για να συναντηθεί με το αφεντικό της Ραδιοφωνίας, την κυρία Μπένκε: εκείνη έλεγξε τις

ταυτότητές τους και διαπίστωσε ότι ήταν εργάτες από το εργοστάσιο μεγάλων μηχανημάτων και από ένα εργοστάσιο όπλων. Παρόμοια, ο αρχηγός της αστυνομίας της Βουδαπέστης Κοπάτσι εξέτασε μερικούς νέους που συμμετείχαν στη διαδήλωση και διαπίστωσε ότι ήταν εργοστασιακοί εργάτες – κάποιοι από αυτούς μάλιστα είχαν και κάρτες του Κόμματος.

Καθώς η αντιπροσωπεία δεν επέστρεφε, έγινε επίθεση στο Ραδιοφωνικό Μέγαρο [το οποίο υπερασπίζονταν άντρες της AVH]: γύρω στις 9 ρίχτηκαν οι πρώτοι πυροβολισμοί, με πολλούς νεκρούς και τραυματίες. Το πλήθος είχε ήδη πάρει όπλα από συμπαθούντες αστυνομικούς και στρατιώτες προτού ξεκινήσουν οι πυροβολισμοί από την AVH και, καθώς τα νέα διαδίδονταν, οι εργάτες έφεραν κι άλλα από τα οπλοστάσια. Η επανάσταση είχε πλέον ξεκινήσει πραγματικά. Ένας παρατηρητής είχε τη γνώμη ότι «οι εργάτες της Βουδαπέστης έκαναν την εμφάνισή τους στο άγαλμα του Στάλιν». Καθώς το πλήθος δυσκολευόταν να ρίξει το άγαλμα, δύο εργάτες έφεραν σύνεργα και οξυασετυλίνη για να το κόψουν. Οι μπότες παρέμειναν στη βάση, και πάνω τους κολλήθηκε ένα οδικό σήμα που έγραφε 'τέλος του κύκλου'. Το πλήθος υποδέχτηκε τα Ουγγρικά στρατεύματα σαν φίλους και συμμάχους· εργάτες κατέφταναν από την Τσέπελ με φορτηγά, φέρνοντας πυρομαχικά. Έγινε εισβολή στα εργοστάσια όπλων, και καταλήφθηκε το τηλεφωνικό Κέντρο.

Οι αρχές κάλεσαν τους άνδρες του Μηχανικού από έναν κοντινό στρατώνα, και τους είπαν ότι φασίστες είχαν στασιάσει εναντίον της κυβέρνησης. Στη συνέχεια, οι στρατιώτες συναντήθηκαν με εργάτες που τους είπαν την αλήθεια. Κατέφτασαν περισσότεροι στρατιώτες του Μηχανικού για να υπερασπιστούν το κτίριο της Διεύθυνσης της Κεντρικής Επιτροπής του MDP. Όταν είδαν εκεί, για πρώτη φορά, την πολυτέλεια των εγκαταστάσεων και αντιλήφθηκαν ότι τα πλήθη ήταν απλοί Ούγγροι, γύρισαν πίσω στους στρατώνες τους, έβγαλαν τις στολές τους και εξέλεξαν ένα επαναστατικό συμβούλιο. Μέχρι τα μεσάνυχτα, οι 'θεατές' είχαν αποχωρήσει από τη σκηνή, και οι ένοπλοι εργάτες της Τσέπελ και της Ουίπεστ καταλάμβαναν το χώρο. Η μάχη γύρω από το Ραδιοφωνικό Μέγαρο συνεχίστηκε όλη τη νύχτα: τελικά, το κτίριο καταλήφθηκε στις εννιά το πρωί.

Ο μαζικός, επαναστατικός χαρακτήρας της Ουγγρικής εξέγερσης εδραιώθηκε μέσα σε λίγες ώρες. Η Ουγγρική εξέγερση ήταν η προσωπική εμπειρία εκατομμυρίων ανδρών και γυναικών, και

επομένως κανενός ξεχωριστά, όπως ακριβώς η Παρισινή Κομμούνια και άλλες μαζικές εξεγέρσεις». <sup>(ix)</sup> Οι λίστες με τα θύματα στα νοσοκομεία έδειχναν ότι αυτοί που είχαν πολεμήσει ήταν κυρίως νεαροί εργάτες. Ένας γιατρός σχολίαζε: «Υπήρχε ένας μεγάλος αριθμός νέων μεταξύ των μαχητών οι οποίοι δε γνώριζαν τίποτα για τον Κύκλο Πετέφι ή δεν είχαν καν ακούσει γι' αυτόν, άνθρωποι για τους οποίους το όνομα του Γκομούλκα<sup>6</sup> ήταν εξίσου άγνωστο, και οι οποίοι απαντούσαν στο ερώτημα γιατί είχαν ρισκάρει τη ζωή τους πολεμώντας λέγοντας «Μα, αξίζει πραγματικά τον κόπο να ζει κανείς για 600 φορίντ το μήνα;» Ένας φοιτητής σημείωνε το ίδιο πράγμα: «Είναι συγκινητικό ότι οι χούλιγκαν της Φερεντσβάρος δημιούργησαν μια ηθική από το τίποτα κατά τη διάρκεια της επανάστασης».

Αυτοί που συμμετείχαν στην επανάσταση γνώριζαν γιατί πολεμούσαν: «Θέλαμε ελευθερία και όχι απλώς μια καλή και άνετη ζωή. Μολονότι μας έλειπε το ψωμί και άλλα αναγκαία αγαθά, θέλαμε ελευθερία. Ειδικά εμείς οι νέοι άνθρωποι ασφυκτιούσαμε, καθώς είχαμε μεγαλώσει μέσα στο ψέμα. Ήμαστε υποχρεωμένοι να λέμε συνεχώς ψέματα». Ο χαρακτήρας της εξέγερσης ήταν ξεχωριστός, διότι είχε μια ξεκάθαρη κατεύθυνση χωρίς να έχει 'ηγεσία'. Ένας Ούγγρος καθηγητής φιλοσοφίας είπε στην επιτροπή των Ηνωμένων εθνών που πραγματοποιούσε μια έρευνα ότι «Ήταν μοναδικό στην ιστορία το γεγονός ότι η Ουγγρική Επανάσταση δεν είχε αρχηγούς. Δεν ήταν οργανωμένη· δεν είχε μια κεντρική διεύθυνση. Η θέληση για ελευθερία ήταν η κινητήρια δύναμη κάθε ενέργειας». Το ίδιο σημείο τονίστηκε από δύο μαχητές: «Δεν υπήρχε καθόλου οργάνωση, και κατά συνέπεια δεν υπήρχε ούτε πειθαρχία, αλλά υπήρχε εκπληκτικά καλή ομαδική εργασία». «Μερικοί άνθρωποι συγκεντρώνονταν, πολεμούσαν, πήγαιναν στα σπίτια τους, και μετά έρχονταν άλλοι και συνέχιζαν τη μάχη».

Τα πρώτα καθήκοντα των επαναστατών περιλάμβαναν την κατάληψη των τηλεφωνικών κέντρων, την επίταξη φορτηγών, επιθέσεις σε γκαράζ, στρατώνες και οπλοστάσια, κυρίως για να πάρουν όπλα και πυρομαχικά. Στη συνέχεια φτιάχτηκαν

---

<sup>6</sup> Ο Βλάντισλαβ Γκομούλκα (Wladyslaw Gomulka, 1905-1982) ήταν ένα από τα ηγετικά μέλη του Κομμουνιστικού Κόμματος Πολωνίας. Διετέλεσε πρωθυπουργός της Πολωνίας από το 1945 έως το 1947 στις μεταπολεμικές κυβερνήσεις που 'φυτεύτηκαν' από τον Στάλιν κατά τρόπο αντίστοιχο με τις άλλες χώρες-δορυφόρους της Ρωσίας. Την περίοδο 1951-1954, κατά τη διάρκεια εσωτερικών εκκαθαρίσεων ανάμεσα στις φράξιες του πολωνικού Κόμματος, ο Γκομούλκα καταδικάστηκε ως 'δεξιός' και 'αντιδραστικός' και φυλακίστηκε. Αποκαταστάθηκε το 1956 (κατά την περίοδο της 'αποσταλινοποίησης') και εκλέχτηκε αρχηγός του κόμματος. Εξαναγκάστηκε σε παραίτηση το 1970, μετά από συγκρούσεις όπου σκοτώθηκαν δεκάδες εργάτες ναυπηγείων.

οδοφράγματα και κοκτέιλ μολότοφ για να αντιμετωπιστούν τα ρωσικά τανκς που μπήκαν στη Βουδαπέστη λίγο μετά τις τέσσερις το πρωί της 24<sup>ης</sup> Οκτωβρίου. Τα ρωσικά στρατεύματα είχαν ήδη κινητοποιηθεί προτού οι Ουγγρικές αρχές, οι οποίες συσκέπτονταν εκτάκτως όλη τη νύχτα, ζητήσουν την «αδερφική» τους βοήθεια. Κάποια από τα οδοφράγματα δημιουργήθηκαν με πέτρες από το οδόστρωμα, που ξηλώθηκε με τα χέρια από γυναίκες και παιδιά. Οι επαναστάτες πήραν θέσεις στους στενούς δρόμους και στα περάσματα. Όσοι βρίσκονταν στο Πέρασμα Κόρβιν πήραν θέσεις δίπλα σε μια αντλία πετρελαίου. Το ξημέρωμα, οι εργάτες στην Πλατεία Καλβίνου αντιμετώπισαν πέντε τανκς χωρίς να υποχωρήσουν. Η υποστήριξη ήταν άμεση, καθώς οι ένοπλοι επαναστάτες δεν είχαν κανένα πρόβλημα να προμηθεύονται φαγητό και κατάλυμα. Οι στρατιώτες, όταν δεν έπαιρναν και οι ίδιοι μέρος στη μάχη, έδιναν όπλα στους επαναστάτες.

### **Δεκατρείς Μέρες στη Βουδαπέστη...**

Άρχισαν να γίνονται γνωστές οι πρώτες αντιδράσεις στα γεγονότα. Οι σταλινικοί χαρακτήρισαν την εξέγερση «φασιστική αντεπαναστατική πράξη». Οι 'μετριοπαθείς' κομμουνιστές ήθελαν τον Νάγκυ, αλλά και οι δύο αυτές πλευρές επιθυμούσαν την αποκατάσταση της τάξης, ακόμη και από τα ρωσικά στρατεύματα αν ήταν ανάγκη. Ο ρόλος των συγγραφέων είχε ήδη τελειώσει, τα αιτήματά τους είχαν ξεπεραστεί. Οι φοιτητές επίσης είχαν ενδοιασμούς σχετικά με αυτό που είχαν προκαλέσει. Πολύ λίγοι άνθρωποι πήγαν στις δουλειές τους στις 24 του Οκτώβρη. Στις 4.30 π.μ. μια επίσημη ανακοίνωση απαγόρευε όλες τις διαδηλώσεις και έκανε λόγο για «φασιστικά και αντιδραστικά στοιχεία». Λίγο μετά τις 8 π.μ. ο Νάγκυ ανακηρύχτηκε πρωθυπουργός: δεκαπέντε ώρες νωρίτερα ίσως αυτός ο διορισμός να είχε φέρει κάποιο αποτέλεσμα, αλλά από τώρα και στο εξής οι κινήσεις των αρχών βρίσκονταν πολύ πίσω από την εξέλιξη των γεγονότων. Μισή ώρα αργότερα, ο Νάγκυ έδειχνε τι σήμαινε 'φιλελεύθερος', 'μετριοπαθής' Κομμουνισμός: κήρυξε το στρατιωτικό νόμο με την ποινή του θανάτου για την κατοχή όπλων, και η κυβέρνησή του κάλεσε τα σοβιετικά στρατεύματα. Μετά από αυτό, το πρόγραμμά του είχε πολύ λίγη σημασία για τους επαναστάτες.

Η επέμβαση των σοβιετικών στρατευμάτων έδινε πλέον στην επανάσταση έναν εθνικό χαρακτήρα. Η στάση ευμενούς ουδετερότητας που είχε κρατήσει ο Ουγγρικός στρατός τις πρώτες

ώρες αντικαταστάθηκε τώρα, σε μεγάλο βαθμό, από μια στάση ενεργούς υποστήριξης της επανάστασης. Σοβιετικά τανκς ακινητοποιούνταν από μαχόμενους νέους που, αν και ήταν ανεπαρκώς οπλισμένοι, χρησιμοποιούσαν τις τεχνικές του αντάρτικου που είχαν μάθει στο σχολείο για να εξυμνήσουν τη σοβιετική αντίσταση στο γερμανικό στρατό κατά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Ήταν μια από τις σπάνιες περιπτώσεις όπου οι Ούγγροι δείχνονταν πρόθυμοι να μάθουν από το ρωσικό παράδειγμα. Οι τακτικές εναντίον των τανκς περιλάμβαναν το χαλάρωμα της σκυρόστρωσης και στη συνέχεια το σαπούνισμα ή το χύσιμο λαδιού πάνω στο δρόμο. Υγρό σαπουνί χρησιμοποιήθηκε στην Πλατεία Μόρισζ Ζίγκρουντ. Στην Πλατεία Σζένα, μπάλες από μετάξι που προέρχονταν από κάποιο κατάστημα του κόμματος απλώθηκαν και αλείφτηκαν με λάδι, έτσι ώστε τα σοβιετικά τανκς δεν μπορούσαν να προχωρήσουν πάνω τους και γίνονταν στατικοί στόχοι για τις βόμβες μολότοφ. Νέοι έτρεχαν και πασάλειφαν με μαρμελάδα τα παράθυρα των οδηγών • κάποιοι επαναστάτες τινάχτηκαν συνειδητά στον αέρα, καθώς πλησίαζαν πολύ κοντά σε κάποιο τανκ για να το καταστρέψουν.

Κάποιοι είδαν ένα δεκατριάχρονο κορίτσι να επιτίθεται σε ένα τανκ 75 τόνων με τρεις βόμβες μολότοφ. Ένας ανταποκριτής από τη Βιέννη συνάντησε έναν άλλο δεκατριάχρονο στους στρατώνες Κίλλιαν, ο οποίος υπερασπίστηκε με ένα πολυβόλο ένα σταυροδρόμι για τρία μερόνυχτα μόνος του. «Οι Ρώσοι βρήκαν απέναντί τους ορδές νέων που αφηφούσαν το θάνατο: φοιτητές, μαθητευόμενους, ακόμη και μαθητές που δε νοιάζονταν αν θα ζήσουν ή θα πεθάνουν». Ένας Ελβετός ανταποκριτής, βλέποντας παιδιά να πολεμούν και να πεθαίνουν έγραψε: «Αν έρθει κάποτε καιρός να μνημονεύσουν τους ήρωες της Ουγγαρίας, δε θα πρέπει να ξεχάσουν να υψώσουν ένα μνημείο προς τιμή του Άγνωστου Παιδιού της Ουγγαρίας». Ένας χημικός μηχανικός είδε μερικά παιδιά που είχαν άδεια μπουκάλια. Τους είπε να χρησιμοποιήσουν νιτρογλυκερίνη αντί για βενζίνη, και πήγαν όλοι μαζί στο εργαστήριο του σχολείου τους, όπου τα βοήθησε να συνθέσουν αρκετή νιτρογλυκερίνη για να φτιάξουν εκατό βόμβες. Στη συνέχεια, εκείνος πήγε σπίτι του και άφησε τα παιδιά να τις χρησιμοποιήσουν. Δωδεκάχρονα παιδιά μάθαιναν να χειρίζονται όπλα: οι μεγαλύτεροι έδιναν οδηγίες στους επαναστάτες πώς να χρησιμοποιούν χειροβομβίδες και να επιτίθενται στα τανκς.

Ένας αξιωματικός της αεροπορίας τύπωσε αντίγραφα με τις τακτικές του αντάρτικου. Πολλοί από τους προσεκτικά

επιλεγμένους και – υποτίθεται – πολιτικά κατηχημένους αξιωματικούς προσχώρησαν στις τάξεις των επαναστατών. Αξιωματικοί των Στρατιωτικών Ακαδημιών Πετέφι και Ζρίνυι, που αποτελούσαν τη μελλοντική ελίτ, πολέμησαν εναντίον των Ρώσων. Μετά την επανάσταση ο στρατός αναδιοργανώθηκε, διώχνοντας πολλούς αξιωματικούς και ευέλπιδες. Η αστυνομία κράτησε γενικά ευνοϊκή στάση. Μόνο η AVH πολέμησε στο πλευρό των Ρώσων. Η AVH (την οποία οι εργάτες αποκαλούσαν ‘οι Μπλε’ ή ‘οι AVO’, δηλαδή το όνομα που είχε πριν το 1949) αριθμούσε περίπου 35,000 άνδρες και γυναίκες, με τις δεύτερες να έχουν τη φήμη των χειρότερων βασανιστών. Η ελάχιστη αμοιβή τους ήταν πάνω από τριπλάσια σε σχέση με εκείνη ενός εργάτη, συν τα μπόνους. Είχαν δικά τους επιδοτούμενα καταστήματα και ένα χωριό για τις διακοπές τους, κοντά στη λίμνη Μπάλατον. Πολλοί Ούγγροι είχαν βιώσει το ‘esengofraz’, δηλαδή τον ‘πυρετό του κουδουνιού’, μια μεταμεσονύχτια κλήση από την AVH. Τώρα ήταν σειρά των AVO να κυνηγηθούν. «Οι δυνάμεις ασφαλείας είναι σε θέση να τρομοκρατούν σε καιρούς ειρήνης ή να πυροβολούν ένα άοπλο πλήθος, αλλά είναι αδύναμες απέναντι σε μια λαϊκή εξέγερση». (x)

Η AVH καταργήθηκε το απόγευμα της 29<sup>ης</sup> Οκτωβρίου, και ανασυστήθηκε μετά τη ρωσική εισβολή. Από τις 21 Οκτωβρίου, δύο μέρες δηλαδή πριν την εξέγερση, η AVH άρχισε να καταστρέφει τα αρχεία της. Τίποτα από αυτά δεν έσωσε όμως μεμονωμένους AVO από το λιντσαρίσμα. Αυτές οι θανατώσεις διεξήχθησαν γενικά με συνειδητό και σοβαρό τρόπο. Αναμφίβολα, η AVH σκότωσε πολύ περισσότερους ανθρώπους όλα αυτά τα χρόνια σε σχέση με τον αριθμό των μελών της που θανατώθηκαν από τα πλήθη. Παρόλα αυτά, και παρά τις συνεχιζόμενες θηριωδίες της AVH κατά τη διάρκεια της επανάστασης, οι περισσότεροι εξεγερμένοι καταδίκασαν τα λιντσαρίσματα. Στο έργο της δημιουργίας μιας νέας κοινωνίας, αυτές οι μιμήσεις του παλιού δεν είναι ευπρόσδεκτες. Ωστόσο, κανείς δε λυπήθηκε για τους νεκρούς AVO: όπως είπε ένας Ούγγρος σε κάποιον πολωνό ανταποκριτή: «Πίστεψέ με, δεν είμαστε σαδιστές, αλλά δεν μπορούμε να κάνουμε τους εαυτούς μας να λυπηθούν γι’ αυτό το είδος των ανθρώπων». (xi) Τα σώματα των AVO κείτονταν ή κρεμιόνταν, με τα λεφτά που βρίσκονταν στις τσέπες τους είτε να τους βουλώνουν το στόμα είτε να καρφισώνονται στο στήθος τους. Ακόμα και μέσα στη φτώχεια, κανένας Ούγγρος που σεβόταν τον εαυτό του δε θα μπορούσε να αγγίξει αυτά τα χρήματα. Μετά τη συντριβή της επανάστασης, οι ίδιες οι ουγγρικές αρχές υπολόγισαν τον συνολικό αριθμό των σκοτωμένων μελών των



δυνάμεων ασφαλείας σε 234 – αριθμός ιδιαίτερα χαμηλός υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις.<sup>7</sup>

Τα πλήθη συνέχισαν να αφαιρούν τα σύμβολα του παλιού καθεστώτος, να καταστρέφουν τα κόκκινα αστέρια. Στα γραφεία της Σζάμπαντ Νεπ, της εφημερίδας του MDP, δημοσιογράφοι πέταξαν από τα παράθυρα φυλλάδια υποστήριξης προς την επανάσταση: οι άνθρωποι τα έσκισαν και τα έκαψαν χωρίς να τα διαβάσουν – μετά από τόσα χρόνια ψεμάτων, κανείς δεν επρόκειτο να τους πιστέψει τώρα. Το βιβλιοπωλείο του Κόμματος και το Σοβιετικό βιβλιοπωλείο 'Horizont' λεηλατήθηκαν, και τα έργα των Μαρξ, Ένγκελς, Λένιν και Στάλιν στοιβάχτηκαν και κάηκαν. Η γενική απεργία που εξαπλώθηκε σε ολόκληρη τη χώρα έφερε σε αμηχανία το MDP. Είχαν εξυμνήσει πολλές φορές τις απεργίες των Δυτικών εργατών, και τώρα οι Ούγγροι εργάτες έπρατταν με τον ίδιο τρόπο – αλλά εναντίον τους. Η μάχη ήταν σφοδρή στην Πλατεία του Κοινοβουλίου και στο κτίριο της Διεύθυνσης του Κόμματος, αφού οι μονάδες της AVH είχαν πυροβολήσει άοπλα, κατά μεγάλο ποσοστό, πλήθη. Μαύρες σημαίες έκαναν την πρώτη τους εμφάνιση για να θρηνήσουν τους πεσόντες επαναστάτες. Το Ράδιο Βουδαπέστη, που βρισκόταν ακόμα στα χέρια των αρχών, απειλούσε: «Αν οι καταστροφές και οι δολοφονίες συνεχιστούν το ποδοσφαιρικό παιχνίδι ανάμεσα στην Ουγγαρία και τη Σουηδία, που έχει προγραμματιστεί για την Κυριακή, θα ματαιωθεί». (xii) Αυτός ο ραδιοφωνικός σταθμός προκαλούσε πλέον μόνο γέλιο σε όσους τον άκουγαν, καθώς δεν είχε καμία σχέση με την πραγματικότητα. Ομάδες μάχης συνέχιζαν να δημιουργούνται σε ολόκληρη την πόλη. Η ένοπλη ομάδα που κρατούσε την Πλατεία Σζένα διεξήγε ανοιχτές δημοκρατικές συνελεύσεις για να συζητηθούν οι τακτικές και η στρατηγική.

Στις 25 του Οκτώβρη η Κυβέρνηση παρότρυνε, μέσω ραδιοφωνικών μηνυμάτων, τους εργάτες να γυρίσουν στις δουλειές τους. Η έκκληση αυτή αγνοήθηκε αλλά, επειδή έθετε τέρμα στην απαγόρευση κυκλοφορίας (που είχε επίσης ευρέως αγνοηθεί έτσι κι αλλιώς), χιλιάδες ακόμη άνθρωποι βγήκαν στους δρόμους για να διαπιστώσουν τι συνέβαινε και να συζητήσουν τα γεγονότα: η επιστροφή στη δουλειά ήταν το τελευταίο πράγμα στο μυαλό των περισσότερων ανθρώπων, ενώ οι ανακατατάξεις υπουργών από την πλευρά του Νάγκυ, οι 'παραχωρήσεις' και οι

---

<sup>7</sup> Ο Anderson (σελ. 134) κάνει λόγο για 201 νεκρούς: 166 μέλη της AVH, 26 κομματικά στελέχη – μεταξύ των οποίων και κάποια που εργάζονταν για την AVH – και 9 πολίτες. Τα στοιχεία είναι από το 'Λευκό Βιβλίο' που εξέδωσαν οι επίσημες αρχές το Σεπτέμβρη του 1957.

αναγγελίες του ήταν ολοένα και περισσότερο άσχετες με την πραγματικότητα και πάντα υπερβολικά βραδείες και υπερβολικά αργοπορημένες για να ικανοποιήσουν τους επαναστάτες. Οι άνθρωποι στους δρόμους δεν έδιναν δεκάρα για το γεγονός ότι ο Γκεόργκυ Λούκατς, αυτός ο αγαπημένος των αριστεριστών ακαδημαϊκών, ήταν τώρα μέλος του υπουργικού συμβουλίου. Στις 26 του μήνα ο Λούκατς είπε σε ένα ραδιοφωνικό του μήνυμα ότι «αυτό που επιθυμούμε είναι μια σοσιαλιστική κουλτούρα αντάξια των μεγάλων και αρχαίων επιτευγμάτων του συγγρικού λαού», ενώ την ίδια στιγμή οι άνθρωποι κατέστρεφαν κάθε στοιχείο αυτής της ‘σοσιαλιστικής κουλτούρας’ που έβρισκαν μπροστά τους.

Οι συγγραφείς αποσύρονταν με γοργούς ρυθμούς. Ο Γκάμπορ Τάνεσος είπε ότι καμία πρόοδος (ό,τι και αν εννοούσε με αυτήν τη λέξη) δεν μπορούσε να γίνει «ενόσω βρυχώνται τα όπλα». Ήδη στις 25 του Οκτώβρη ο Γκιούλα Χάι δήλωνε «Πρέπει να επανέλθουμε αμέσως στις ειρηνικές μεθόδους· οι μάχες πρέπει να σταματήσουν άμεσα. Ακόμα και οι ειρηνικές διαδηλώσεις θα πρέπει τώρα να σταματήσουν». <sup>(xiii)</sup> Ενώ οι διανοούμενοι βρίσκονταν πολύ πίσω από τους εργάτες, καθώς δεν είχαν την αδιαλλαξία τους, δεν ήταν πάντως όλοι δειλοί ανάμεσά τους. Στις 29 κάποιος είπε στο Νάγκυ να οπλίσει τους εργάτες. Εκείνος δεν αποτόλμησε να δεχτεί μια τέτοια πρόταση, και απάντησε ότι «Επί του παρόντος, αυτό είναι αδύνατο. Πολλοί από τους εργάτες δεν είναι αξιόπιστοι». Υπήρχαν στιγμές όπου ο Νάγκυ φαινόταν να έχει χάσει την επαφή με αυτά που συνέβαιναν. Σε κάποιο λόγο του αναφέρθηκε στα «ιστορικά, διαρκή και ανεξίτηλα» αποτελέσματα των δώδεκα χρόνων Κομμουνιστικής διακυβέρνησης! Οι δεσμεύσεις του MDP δεν είχαν πια καμία σημασία – οι επαναστάτες το είχαν απορρίψει συνολικά, και εξέθεταν την απάτη των ‘εργατικών κρατών’ στη βάση των δικών τους άμεσων εμπειριών.

Αυτό γινόταν φανερό από την απαίτηση για αποχώρηση των ρωσικών στρατευμάτων. Ωστόσο, οι μάχες ανάμεσα στους επαναστάτες και τους Ρώσους δεν είχαν τη σφοδρότητα που χαρακτήριζε τις συγκρούσεις με την AVH. Κανένας σοβιετικός στρατιώτης δε λιντσαρίστηκε, κανένα από τα νεκρά τους σώματα δεν ακρωτηριάστηκε, και από την άλλη πλευρά οι Ρώσοι δεν επέδειξαν εκδικητικότητα απέναντι στους επαναστάτες. Οι στρατιώτες του Κόκκινου Στρατού δεν ήθελαν να πυροβολούνται ούτε ήταν πρόθυμοι να πυροβολούν εναντίον ενός πληθυσμού στον τόπο του οποίου είχαν διαμείνει ειρηνικά για αρκετό καιρό.

Υπήρξαν κάποιες λιποταξίες, ειδικά από μέλη εθνικών μειονοτήτων της Σοβιετικής Ένωσης. Ένα παράδειγμα ήταν κάποιος Αρμένιος ταγματάρχης που μεταπήδησε στις τάξεις των επαναστατών στις 24 Οκτωβρίου και μοίρασε φυλλάδια στα σοβιετικά στρατεύματα παρακινώντας τους στρατιώτες να μην πυροβολούν. Επίσης, αρκετοί επαναστάτες δεν ήθελαν να πολεμήσουν τους Ρώσους. Ένας μαχητής σχολίαζε: «Αντιλήφθηκα ότι πυροβολούσα εναντίον τρομαγμένων παιδιών από την ουκρανική επαρχία, που είχαν τόσους λόγους να μισούν αυτά που εμείς πολεμούσαμε όσους είχαμε κι εμείς. Ήταν ένα πικρό σοκ η διαπίστωση ότι δεν μπορεί κανείς να συγκρουστεί με τον πραγματικό εχθρό ακόμα και κατά τη διάρκεια μιας επανάστασης».

Ενώ οι επαναστάτες πάλευαν για να μπορέσουν να αναμετρηθούν και να νικήσουν τον πραγματικό εχθρό, τα θύματα του παλιού καθεστώτος απελευθερώνονταν. Στις 26, το κτίριο της αστυνομίας στην Τσέπελ καταλήφθηκε με έφοδο και οι φυλακισμένοι απελευθερώθηκαν. Χιλιάδες άνθρωποι βγήκαν από τα στρατόπεδα καταναγκαστικής εργασίας, και περίπου 17,000 από τις φυλακές της χώρας. Το πιο κοινό έγκλημα ήταν οι μικροκλοπές. Ο αρχηγός της αστυνομίας Κοπάτσι άφησε ελεύθερους όλους τους πολιτικούς κρατούμενους και όσους μαχητές κρατούνταν από τις μάχες της πρώτης μέρας έξω από την Αστυνομική Διεύθυνση της Βουδαπέστης. Για την ενέργειά του αυτή καταδικάστηκε σε θάνατο το 1958. Καθώς συνεχίζονταν οι μάχες, με τις περισσότερες καταστροφές να λαμβάνουν χώρα στα εργατικά προάστια της Βουδαπέστης και στις άλλες βιομηχανικές πόλεις, οι αγρότες της επαρχίας εργάζονταν για την παροχή τροφίμων στους επαναστάτες, και φορτηγά γεμάτα ψωμί, αλεύρι και λαχανικά κατέφταναν στις πόλεις. Οι φουρνάρηδες συνέχισαν να εργάζονται καθ' όλη τη διάρκεια της επανάστασης και της απεργίας, για να εξασφαλίσουν την τροφοδοσία των επαναστατών και των απεργών.

Παρά την πείνα και τη φτώχεια, δεν υπήρξαν καθόλου λεηλασίες στην πόλη. Σε καταστήματα με σπασμένες βιτρίνες τα αγαθά παρέμεναν ανέγγιχτα. Καθώς το ραδιόφωνο και ο σοβιετικός τύπος έκαναν λόγο για λεηλασίες, τοποθετήθηκαν επιγραφές σε αυτά τα καταστήματα οι οποίες έγραφαν: «Έτσι λεηλατούμε εμείς». Ένα άλλο δημοφιλές σύνθημα αναγόταν στον πόλεμο της Κορέας, όταν η Ομοσπονδία Εργαζόμενης Νεολαίας συνέλεγε μέταλλο για τις πολεμικές επιχειρήσεις των Βορειοκορεατών:

«Ξεφορτωθείτε τα μέταλλα, εξασφαλίστε την Ειρήνη!». Τώρα, το σύνθημα έκανε ξανά, με καταλληλότερο τρόπο την εμφάνισή του πάνω στα καμένα σοβιετικά τανκς. Μερικοί Βορειοκορεάτες φοιτητές (και κάποιοι Πολωνοί) ανταπέδωσαν τη χάρη προσχωρώντας στις τάξεις των επαναστατών.

Η κατάρρευση του MDP και η ενότητα των βιομηχανικών εργατών, των αγροτών και των μη χειρωνακτών εργατών είχαν καταστήσει ανίσχυρη την Κυβέρνηση ήδη από τις 27 του Οκτώβρη. Η πραγματική εξουσία μετακινούνταν στα επαναστατικά εργατικά συμβούλια. Αυτά τα συμβούλια κάλεσαν σε απεργία, και οι εργάτες υπάκουσαν σε αυτήν την έκκληση γιατί στην πραγματικότητα προερχόταν από αυτούς τους ίδιους. Παρόμοια, η έκκληση για επιστροφή στην εργασία έγινε επίσης αποδεκτή όταν την απηύθυναν τα συμβούλια. Οι Κομμουνιστές έλεγαν ότι οι εργάτες ήταν η κυρίαρχη τάξη: τώρα, μέσω των συμβουλίων, οι εργάτες εφάρμοζαν αυτήν τη διακήρυξη. Καθώς τα εργατικά συμβούλια εξαπλώνονταν από εργοστάσιο σε εργοστάσιο και από περιφέρεια σε περιφέρεια, το Εθνικό Συμβούλιο των Συνδικάτων, αντιλαμβανόμενο ότι γινόταν πλέον περιττό, προσπάθησε να προκαταλάβει τις εξελίξεις υποστηρίζοντας τα εργατικά συμβούλια, αλλά με τους δικούς του έμμισθους γραφιάδες στο βήμα. Οι εργάτες προσήλθαν μεν σε αυτές τις συνελεύσεις, αλλά εξέλεξαν δικούς τους αντιπροσώπους, απορρίπτοντας τους αξιωματούχους των συνδικάτων. Κατόπιν, το MDP προσπάθησε να διεισδύσει στα αυθεντικά συμβούλια. Άρχισε να εκδίδεται μια εφημερίδα με το όνομα 'η Αλήθεια' (Igazsac), που διατηρούσε επαφή με τα συμβούλια. Οι αντιπροσωπείες από τα συμβούλια πολióρκησαν το Νάγκυ με ατέλειωτα αιτήματα. Δύο αιτήματα που επανέρχονταν συνεχώς ζητούσαν την ουδετερότητα της Ουγγαρίας και την απόσυρση της χώρας από το Σύμφωνο της Βαρσοβίας.

Στις τάξεις των συμμάχων της Ουγγαρίας στο Σύμφωνο της Βαρσοβίας, τα Κομμουνιστικά Κόμματα της Τσεχοσλοβακίας, της Ανατολικής Γερμανίας και της Ρουμανίας καταδίκασαν με εξαιρετική σφοδρότητα την «αντεπανάσταση». Αυτές οι έντονες καταδίκες οφείλονταν στο φόβο ότι οι εργατικές τάξεις και των δικών τους χωρών θα επέλεγαν ίσως να ξεκαθαρίσουν τους λογαριασμούς τους μαζί τους. Η ίδια η Ρωσία, ενώ συγκέντρωνε περισσότερα στρατεύματα στην Ουγγαρία για τη δεύτερη επίθεση εναντίον των εργατών, έκανε μια επίσημη διακήρυξη αναφορικά με τις σχέσεις ανάμεσα στα σοσιαλιστικά κράτη. Οι πομπώδεις φράσεις της δεν είχαν, φυσικά, καμία σημασία, αλλά η δήλωση

αυτή περιείχε επίσης μια ‘ανάλυση’ των γεγονότων προκειμένου να δικαιολογηθεί η επικείμενη καταστολή. Η θέση της Ρωσίας ήταν ότι «οι εργάτες της Ουγγαρίας, αφού πέτυχαν μια μεγάλη πρόοδο στη βάση της δημοκρατικής τάξης του λαού, έθεσαν δικαιολογημένα τα ζητήματα της ανάγκης για εξάλειψη των σοβαρών ατελειών του οικονομικού συστήματος, της ανάγκης για περαιτέρω βελτίωση της υλικής ευημερίας του λαού, και της ανάγκης για συνέχιση της μάχης ενάντια στην υπερβολική γραφειοκρατία του κρατικού μηχανισμού. Ωστόσο, οι δυνάμεις της αντίδρασης και της αντεπανάστασης προσχώρησαν γρήγορα σε αυτήν τη δίκαιη και προοδευτική κινητοποίηση των εργατών, με σκοπό να χρησιμοποιήσουν τη δυσανεμία των εργατών για να υπονομεύσουν τα θεμέλια του λαϊκού δημοκρατικού συστήματος στην Ουγγαρία και να επαναφέρουν τους γαιοκτήμονες και τους καπιταλιστές στην εξουσία». <sup>(xiv)</sup> Μολονότι πρόκειται για καθαρές ανοησίες, αυτό που δύσκολα θα μπορούσε κανείς να αμφισβητήσει είναι το εξής: οι εργάτες και οι αγρότες μάχονταν για να εξαλείψουν το ίδιο το οικονομικό σύστημα και να καταστρέψουν τον κρατικό μηχανισμό· η μόνη εμπλεκόμενη ‘αντεπαναστατική δύναμη’ ήταν η ίδια η Σοβιετική Ένωση και οι Ούγγροι υποστηρικτές της στο MDP.

Οι εργάτες αντιτίθονταν κατηγορηματικά στην επαναφορά του καπιταλισμού, και το ίδιο ίσχυε για τα πολιτικά κόμματα, που επανεμφανίζονταν. Ο ηγέτης του Κόμματος των Μικροϊδιοκτητών Μπέλα Κόβατς ήταν ξεκάθαρος: «Πιστεύω ότι κανένας δεν επιθυμεί να επαναφέρουμε τον κόσμο των αριστοκρατών, των τραπεζιτών και των καπιταλιστών. Αυτός ο κόσμος ανήκει οριστικά στο παρελθόν». Παρόμοια, ο ηγέτης του Εθνικού Αγροτικού Κόμματος Φέρεντς Φάρκας ανέφερε: «Θα κρατήσουμε τα οφέλη και τις κατακτήσεις του σοσιαλισμού...» Ακόμη και ο ηγέτης του Καθολικού Κόμματος Έντρε Βάργκα δεν έβρισκε κανένα λόγο να προσπαθήσει να γυρίσει πίσω το χρόνο: «Θέλουμε να διατηρήσουμε τις κοινωνικές κατακτήσεις που έχουν πραγματοποιηθεί από το 1945...» <sup>(xv)</sup> Οι άνθρωποι ανησυχούσαν ότι η επανεμφάνιση αυτών των παλιών κομμάτων θα υπονόμει την ενότητα της επανάστασης, αλλά το μίσος ενάντια στο μονοκομματικό σύστημα ήταν τόσο μεγάλο ώστε τα κόμματα αυτά έγιναν ανεκτά. Ωστόσο, το αίτημα να επιτραπουν τα κόμματα δεν αποτελούσε έκφραση ιδιαίτερου ενθουσιασμού απέναντί τους. Παρά το γεγονός ότι στην εξουσία βρισκόταν το MDP, κανένας εργάτης δεν ήθελε να γυρίσουν πίσω οι ιδιώτες καπιταλιστές: αυτό που ήθελαν ήταν η υποτιθέμενα συλλογική ιδιοκτησία να γίνει

πραγματικά δική τους. Κανένας αγρότης δεν ήθελε να γυρίσουν πίσω οι ιδιώτες γαιοκτήμονες – αλλά ήθελαν οι κολεκτίβες να είναι εθελοντικές και όχι αναγκαστικές. Καθώς το Κόμμα κατέρρευε, τα μέλη του έκαιγαν τις κάρτες τους. Ένα μέλος του κόμματος κόλλησε την κάρτα του σε έναν τοίχο με ένα μήνυμα γραμμένο δίπλα: «Μαρτυρία της βλακείας μου. Ας γίνει αυτό ένα μάθημα για σας». Το MDP αναδιοργανώθηκε, και μετονομάστηκε σε ‘Ουγγρικό Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα’ (MSzMP).

Από τις είκοσι ή και περισσότερες καινούριες εφημερίδες που έκαναν την εμφάνισή τους τις ημέρες της εξέγερσης, καμία δεν ήταν δεξιά. Οι στοιχειοθέτες δε δέχτηκαν ούτε καν να ακουμπήσουν μια δεξιά εφημερίδα που προσπάθησε να εκδοθεί. Οι εφημερίδες αποτελούνταν συνήθως από τέσσερις σελίδες ή και από ένα μόνο φύλλο, τυπωμένο ή πολυγραφημένο. Η ‘Igazság’ αποδείχτηκε η πλέον δημοφιλής, καθώς βρισκόταν πιο κοντά στα εργατικά συμβούλια. Οι τοίχοι ήταν καλυμμένοι με αντίγραφα εφημερίδων ή άλλες ανακοινώσεις. Οι περιγραφές του τρόπου ζωής των αρχηγών του MDP αποδείχτηκαν εξαιρετικά δημοφιλή αναγνώσματα. Υπήρχε πολύ λίγος εθνικισμός, και καθόλου αντισημιτισμός. Τα σοβιετικά τεθωρακισμένα μοίραζαν την εφημερίδα του Κόμματος, αλλά οι άνθρωποι ξέσκιζαν τα δέματα χωρίς καν να κοιτάζουν τα περιεχόμενα. Καθώς τα ρωσικά στρατεύματα συγκεντρώνονταν και έπαιρναν τις θέσεις τους γύρω από τη Βουδαπέστη, οι άνθρωποι τοποθετούσαν κουτιά στους δρόμους για τη συγκέντρωση χρημάτων για τις χήρες και τα ορφανά. Δε χρειαζόταν να φυλάει κανείς αυτά τα κουτιά που ήταν γεμάτα χρήματα. Ένα σημείωμα δίπλα σε κάποιο από αυτά έγραφε: «Η καθαρότητα της επανάστασής μας μάς επιτρέπει να χρησιμοποιήσουμε αυτήν τη μέθοδο συγκέντρωσης χρημάτων». Κάποιος έγραψε βιαστικά πάνω στο ερείπιο ενός ρωσικού τανκ τις λέξεις: «Σοβιετική κουλτούρα». Ένα κορίτσι που πολεμούσε στο Πέρασμα Κόρβιν μίλησε με τη φωνή χιλιάδων: «Τώρα δημιουργώ ιστορία αντί να τη μελετάω».

### **...και στην επαρχία**

Οι Ούγγροι δε δημιουργούσαν ιστορία μόνο στη Βουδαπέστη. Στις περιφέρειες της επαρχίας και στις βιομηχανικές πόλεις, οι εργάτες και οι αγρότες ακολούθησαν γρήγορα τα γεγονότα που εξελίσσονταν στην πρωτεύουσα. Ήδη στις 23 Οκτωβρίου στην Ντεμπρέτσεν, τα κόκκινα αστέρια αφαιρέθηκαν από τα κτίρια και από τα τοπικά τραμ. Στην Σζέγκεντ, τα πλήθη κατέστρεψαν τα

σοβιετικά εμβλήματα. Στο Μίσκογκ, μερικοί Ρώσοι δέχτηκαν επίθεση και ένα στρατιωτικό αυτοκίνητο προσωπικού ρίχτηκε στο ποτάμι. Η αστυνομία αποπλίστηκε στην Τσκέγκλεντ, καθώς 5,000 άνθρωποι προσχώρησαν στην εξέγερση. Οι εργάτες πετρελαίου στο Λόβασζ, οι εργάτες ορυχείων από την Μπαλίνκα και οι εργάτες επιδιόρθωσης αυτοκινήτων στο Σζομπάτελυ απαίτησαν την απόσυρση των σοβιετικών στρατευμάτων από τα ουγγρικά εδάφη. Σε όλα τα μέρη, οι εργάτες έβρισκαν τη φωνή τους και αναλάμβαναν δράση.

Στο Γκύτερ, στις 24 Οκτωβρίου μια μικρή διαδήλωση εργοστασιακών εργατών κατέβασε τα κόκκινα αστέρια από τα εργοστάσια και κατέστρεψε ένα σοβιετικό πολεμικό μνημείο. Έσπασαν τις πύλες των φυλακών και απελευθέρωσαν τους πολιτικούς κρατούμενους. Βρήκαν μια λίστα με τα επαγγέλματα των φυλακισμένων – ήταν οδηγοί, εργάτες, σερβιτόροι και μηχανικοί. Η AVH εμφανίστηκε και πυροβόλησε εναντίον του πλήθους, σκοτώνοντας τέσσερις και τραυματίζοντας περισσότερους. Την επόμενη μέρα, η τοπική αστυνομία και η στρατιωτική φρουρά προσχώρησαν στην επανάσταση και ανάγκασαν την AVH να παραδοθεί. Ο τοπικός σοβιετικός κυβερνήτης απέσυρε τα στρατεύματά του λέγοντας ότι η εξέγερση «ενάντια στους καταπιεστικούς ηγέτες είναι δικαιολογημένη». Στις 26 ξεκίνησε γενική απεργία, και μέχρι την επόμενη μέρα είχε συγκροτηθεί ένα Εργατικό Συμβούλιο και ένα Εθνικό Επαναστατικό Συμβούλιο (το 'Εθνικό' δεν αναφέρεται σε ολόκληρη την Ουγγαρία αλλά στην τοπική επαρχία), που αποτελούνταν ως επί το πλείστον από εργάτες και μερικά μέλη του MDP. Αυτά τα συμβούλια βρισκόταν σε συνεχή συνεδρίαση. Εκτελούσαν ταυτόχρονα τα καθήκοντα της εξέγερσης και της αυτοκυβέρνησης. Το τοπικό ραδιόφωνο βρισκόταν στα χέρια των επαναστατών, και στις 28 ζητήθηκε μέσω ραδιοφωνικού μηνύματος ο τερματισμός του Συμφώνου της Βαρσοβίας και απαιτήθηκε από τον Ίμρε Νάγκυ να διαπραγματευθεί με τους εργάτες της Βουδαπέστης. Τριάντα χιλιάδες εργάτες απέργησαν ζητώντας την ικανοποίηση αυτών των αιτημάτων. Αναπτύχθηκε ένα δίκτυο τοπικών εργατικών συμβουλίων, το οποίο συνέδεε τους σιδηροδρομικούς εργάτες με τους εργάτες ορυχείων της Ταταμπάννα και της Μπαλίνκα. Οι επικεφαλές προσωπικού απολύθηκαν, και εκλέχτηκαν από τους εργάτες νέοι διευθυντές στα εργοστάσια. Το εθνικό Επαναστατικό Συμβούλιο απέκρουσε με επιτυχία τις προσπάθειες μιας χούφτας αντιδραστικών να εκμεταλλευτούν την κατάσταση.

Στο κοντινό Μαγκυάροβαρ, όλοι έπαιρναν μέρος σε πολιτικές συζητήσεις καθώς έφταναν τα νέα από τη Βουδαπέστη. Μια ειρηνική διαδήλωση χωρίς όπλα δέχτηκε πυρά από την τοπική AVH. Στη σφαγή αυτή σκοτώθηκαν 60 έως 90 άνθρωποι. Μετά από αυτό το γεγονός η τοπική αστυνομία ενώθηκε με τους επαναστάτες, και το Επαναστατικό Συμβούλιο του Γκύτερ έστειλε ένα στρατιωτικό απόσπασμα. Η AVH παραδόθηκε, και οι αξιωματικοί της λιντσαρίστηκαν από ένα μεγάλο πλήθος που εκδικήθηκε τους νεκρούς του με αυτόν τον τρόπο. Όπως και σε άλλες περιοχές, έτσι κι εδώ οι βασικές υπηρεσίες συνέχισαν να δουλεύουν όσο χρειαζόταν: οι εργάτες ορυχείων παρήγαν τόσο κάρβουνο όσο ακριβώς χρειαζόταν για να συνεχίσει να παρέχεται ενέργεια. Οι αγρότες προσχώρησαν στην επανάσταση καθώς το MDP κατέρρεε, και η AVH υποχώρησε απέναντι στην αντίδραση των ανθρώπων. Οι αγρότες εργάζονταν για να παρέχουν τρόφιμα στους επαναστάτες. Στη μία πόλη μετά την άλλη οι ραδιοφωνικοί σταθμοί καταλαμβάνονταν, τα κτίρια του Κόμματος καίγονταν, οι AVO κυνηγιόνταν και θανατώνονταν, οι πληροφοριοδότες δέχονταν επιθέσεις.

Η περιφέρεια Βόρσοντ ήταν η μεγαλύτερη βιομηχανική περιοχή της Ουγγαρίας, και η κύρια πόλη της, το Μίσκολκ, ήταν η μεγαλύτερη βιομηχανική πόλη μετά τη Βουδαπέστη. Στις 24 Οκτωβρίου έγινε συνέλευση ενός εργατικού συμβουλίου στο χυτήριο σιδήρου Ντίμαβαγκ. Την επόμενη μέρα οι εργάτες του χυτηρίου διαδήλωσαν στην πόλη με μια λίστα από αιτήματα, και αφαίρεσαν τα κόκκινα αστέρια και παρόμοια σύμβολα απ' όπου υπήρχαν. Μαζί τους ενώθηκαν και άλλοι εργάτες, και μια μαζική συνέλευση δημιούργησε ένα εργατικό συμβούλιο για όλα τα εργοστάσια του Μείζονος Μίσκολκ. Κηρύχτηκε γενική απεργία. Στις 26, ένα πλήθος πολιορκήσε την τοπική Αστυνομική Διεύθυνση με σκοπό να απελευθερώσει τους πολιτικούς κρατούμενους. Η AVH άνοιξε πυρ εναντίον του πλήθους. Μερικοί αστυνομικοί έδωσαν τα όπλα τους στους εργάτες, ενώ κατέφτασαν εργάτες ορυχείων με δυναμίτη για να πάρουν εκδίκηση. Έξι ή επτά AVO λιντσαρίστηκαν στη μάχη που ακολούθησε. Το Εργατικό Συμβούλιο ανέφερε: «Οι σταλινικοί προβοκάτορες ένωσαν τη δίκαιη τιμωρία των ανθρώπων». Το επόμενο απόγευμα το Συμβούλιο ανακοίνωσε ήρεμα ότι είχε «καταλάβει την εξουσία σε όλη την περιφέρεια του Βόρσοντ».



Στο Σαλγκοταριάν, στην επαρχία Νόγκραντ, όλες οι εργασίες πάγωσαν στις 25 Οκτωβρίου. Στις 27 οι εργάτες των χαλυβουργιών διαδήλωσαν στην πόλη, κατέβασαν τα κόκκινα αστέρια, απελευθέρωσαν τους πολιτικούς κρατούμενους και κατέστρεψαν το σοβιετικό πολεμικό μνημείο. Ένα 'Εθνικό Συμβούλιο' συγκροτήθηκε για όλη την περιφέρεια. Στο Πετς, ακόμα και η AVH στα ορυχεία ουρανίου τάχθηκε με το μέρος της επανάστασης. Το Εργατικό Συμβούλιο εκεί σχημάτισε ένα στρατιωτικό συμβούλιο το οποίο συνέταξε αμέσως σχέδια για να αντιμετωπίσει μια ενδεχόμενη νέα σοβιετική επίθεση, που δε θα αργούσε να έρθει.

## **Τα Εργατικά Συμβούλια**

Το πρώτο εργατικό συμβούλιο στη Βουδαπέστη δημιουργήθηκε στο εργοστάσιο Lampgyar.<sup>8</sup> Αυτό το συμβούλιο, το οποίο αντιπροσώπευε δέκα χιλιάδες εργάτες, συγκροτήθηκε στις 24 Οκτωβρίου, δηλαδή μόλις λίγες ώρες μετά την έναρξη της επανάστασης. Αληθύνην έκκληση στους εργάτες «να δείξουμε ότι μπορούμε να διευθύνουμε τα πράγματα καλύτερα από τα τυφλά και αυταρχικά πρώην αφεντικά μας». <sup>(xvi)</sup> Την ίδια μέρα δημιουργήθηκαν συμβούλια στις πόλεις Μίσκολκ, Γκύτερ, Ντεμπρέτσεν και Σζταλινβάρος. Το Εργατικό Συμβούλιο στο Ντίμαβαγκ, όσο απίστευτο κι αν φαίνεται, σχηματίστηκε στις 22 του Οκτώβρη. Στη Βουδαπέστη, συμβούλια έκαναν την εμφάνισή τους στο εργοστάσιο ηλεκτρικού εξοπλισμού Μπελογιάννης, στα εργοστάσια οπτικών ειδών Γάμμα, στο ηλεκτρικό εργοστάσιο Καντζ, στα εργοστάσια κατασκευής βαγονιών και μηχανημάτων, στα εργοστάσια εργαλείων μηχανημάτων Λανγκ και Ντανούβια, στα εργοστάσια σιδήρου και χάλυβα Ματίας Ράκοζι και αλλού. Στις 26, το MDP ανακοίνωσε γενναιόδωρα ότι «αποδέχεται» τα νέα εργατικά συμβούλια, αλλά στην πραγματικότητα έλπιζε να τα κρατήσει απομονωμένα μεταξύ τους, σαν διαχωρισμένα 'εργοστασιακά συμβούλια'. Ωστόσο, τα συμβούλια αναλάμβαναν ήδη έναν ενοποιημένο πολιτικό και οικονομικό ρόλο. Η γενική απεργία ήταν μια πολιτική ενέργεια υποστήριξης της ένοπλης εξέγερσης. Μολονότι κάθε συμβούλιο διατηρούσε την εξουσία σε τοπικό επίπεδο, ασκούσαν ωστόσο συλλογική πίεση στην κυβέρνηση. Τις επόμενες ημέρες στέλνονταν συνεχώς αντιπροσωπείες από τα συμβούλια στους υπουργούς της κυβέρνησης.

---

<sup>8</sup> Lampgyar: Πρόκειται για εργοστάσιο παραγωγής όπλων, που κατ' ευφημισμό αποκαλούνταν 'Εργοστάσιο Λαμπτήρων'.

Το Εργατικό Συμβούλιο του Μίσκολκ έγραψε στο Νάγκυ: «Αγαπητέ Πρόεδρε, το Εργατικό Συμβούλιο ανέλαβε χθες την εξουσία σε ολόκληρο τον τομέα της περιφέρειας του Βόρσοντ». Στις περιφέρειες, τα συμβούλια κατέλαβαν αμέσως την εξουσία χωρίς ενδοιασμούς· στη Βουδαπέστη, αυτό συνέβη μόνο όταν φάνηκε ότι οι ένοπλοι επαναστάτες κερδίζουν τη μάχη. Τα συμβούλια στο Μίσκολκ, στο Γκύνερ, στο Πετς και στο Σκόλνοκ είχαν τον έλεγχο των ραδιοφωνικών σταθμών, γεγονός που τους επέτρεψε να συντονιστούν μεταξύ τους και με τη Βουδαπέστη. Καθώς η ένταση των μαχών υποχωρούσε, τα συμβούλια άρχισαν να ομαδοποιούνται σε περιφερειακά εργατικά συμβούλια. Στις 29, αντιπρόσωποι από τα συμβούλια της Ουίπεστ συναντήθηκαν στο εργοστάσιο Lampragar· παρόμοιες συναντήσεις έγιναν στο 9<sup>ο</sup> διαμέρισμα της Βουδαπέστης και στο Ανγκυάλφολντ. Στις 30 του Οκτώβρη, δεκαεννέα εργοστάσια στην Τσέπελ σχημάτισαν το Κεντρικό Εργατικό Συμβούλιο της Τσέπελ. Μόλις μια μέρα μετά, αυτές οι κινήσεις συγκεντροποίησης και ενίσχυσης του κινήματος οδήγησαν στο σχηματισμό ενός Κοινοβουλίου Εργατικών Συμβουλίων για ολόκληρη τη Βουδαπέστη.

Αυτή η ιστορική συνάντηση οδήγησε στη σύνταξη μιας δήλωσης που περιγράφει τα καθήκοντα και τα δικαιώματα των εργατικών συμβουλίων σε εννιά σημεία, τα οποία παραθέτουμε πλήρως εδώ:

- 1.** Το εργοστάσιο ανήκει στους εργάτες. Οι εργάτες θα πρέπει να πληρώνουν στο κράτος ένα φόρο υπολογισμένο στη βάση της παραγωγής, και ένα ποσοστό των κερδών.
- 2.** Το Ανώτατο ελεγκτικό σώμα του εργοστασίου είναι το Εργατικό Συμβούλιο που εκλέγεται δημοκρατικά από τους εργάτες.
- 3.** Το Εργατικό Συμβούλιο εκλέγει τη δική του εκτελεστική επιτροπή που αποτελείται από 3-9 μέλη, η οποία ενεργεί ως το εκτελεστικό σώμα του Εργατικού Συμβουλίου, εφαρμόζοντας τις αποφάσεις και τα καθήκοντα που της ανατίθενται από αυτό.
- 4.** Ο διευθυντής προσλαμβάνεται από το εργοστάσιο. Ο διευθυντής και οι υπάλληλοι των υψηλότερων βαθμίδων θα εκλέγονται από το Εργατικό Συμβούλιο. Η εκλογή αυτή θα γίνεται μετά από δημόσια γενική συνέλευση που θα καλείται από την εκτελεστική επιτροπή.
- 5.** Ο διευθυντής είναι υπεύθυνος απέναντι στο Εργατικό Συμβούλιο για κάθε ζήτημα που αφορά το εργοστάσιο.
- 6.** Το ίδιο το Εργατικό Συμβούλιο διατηρεί το δικαίωμα να:

- (α) αποδέχεται και να επικυρώνει όλα τα σχέδια που αφορούν την επιχείρηση
  - (β) αποφασίζει για τα βασικά επίπεδα μισθών και τις μεθόδους μέσω των οποίων θα καθορίζονται αυτά τα επίπεδα
  - (γ) αποφασίζει για όλα τα ζητήματα που αφορούν τα ξένα συμβόλαια
  - (δ) αποφασίζει για την εκτέλεση όλων των λειτουργιών που σχετίζονται με τις πιστώσεις.
7. Κατά τον ίδιο τρόπο, το Εργατικό Συμβούλιο επιλύει όλες τις διαφωνίες που σχετίζονται με την πρόσληψη και την απόλυση όλων των εργατών που απασχολούνται στην επιχείρηση.
8. Το Εργατικό Συμβούλιο έχει το δικαίωμα να εξετάζει τους ισολογισμούς και να αποφασίζει για τον τρόπο με τον οποίο θα χρησιμοποιούνται τα κέρδη.
9. Το Εργατικό Συμβούλιο χειρίζεται όλα τα κοινωνικά ζητήματα μέσα στην επιχείρηση.<sup>(xvii)</sup>

Αυτή η ανακοίνωση, που έγινε λίγες μέρες μετά την εξέγερση και προτού η επιτυχία της επανάστασης διασφαλιστεί κατ' οιονδήποτε τρόπο, εξέφραζε την προσπάθεια του εργατικού κινήματος να αφαιρέσει την εξουσία από τους γραφειοκράτες. Ήταν μια προσπάθεια να εδραιωθεί ο εργατικός έλεγχος και – ως ένα βαθμό – η εργατική διοίκηση στο χώρο εργασίας. Δεν ενδιαφερόταν για αφηρημένες έννοιες αλλά για την καθημερινή πραγματικότητα· αποτελούσε ένα σημείο αφετηρίας για τα εργατικά συμβούλια. Δεδομένου ότι οι εργάτες είχαν ήδη καταλάβει, σε γενικές γραμμές, τα εργοστάσια και τους χώρους δουλειάς τους, η απόφαση της συνάντησης ότι τα εργοστάσια ανήκαν στους εργάτες αναγνώριζε απλώς ένα τετελεσμένο γεγονός.

Όλα τα συμβούλια ήταν ταυτόχρονα αντικαπιταλιστικά και αντισταλινικά. Το Εργατικό Συμβούλιο της Περιφέρειας του Βόρσοντ ανέφερε ότι «καταδικάζει με αποφασιστικότητα την οργάνωση πολιτικών κομμάτων». <sup>(xviii)</sup> Η τάση ενοποίησης συνεχίστηκε στις αρχές του Νοέμβρη. Τα εργατικά συμβούλια στο Μίσκολκ σχημάτισαν ένα δημοτικό συμβούλιο για ολόκληρη την πόλη, και στη συνέχεια ένα τμηματικό για ολόκληρη την περιφέρεια. Στις 2 Νοεμβρίου, ο πρόεδρος των συμβουλίων του Μίσκολκ Γιόζεφ Κις κάλεσε στο σχηματισμό ενός 'Εθνικού Επαναστατικού Συμβουλίου' που θα βασιζόταν στα εργατικά συμβούλια. Η υπόρρητη εν εξελίξει τάση ήταν προς την ιδέα «Όλη η εξουσία στα Συμβούλια» και την πραγματοποίησή της, μολονότι κάτι τέτοιο δε δηλώθηκε ξεκάθαρα: η δεύτερη ρωσική επίθεση

ανέκοψε μια τέτοια εξέλιξη, ενώ ο Ίμρε Νάγκυ και οι υπουργοί του δεν είδαν τίποτα σημαντικό στα Συμβούλια· παρόμοια, τα διάφορα πολιτικά κόμματα που είχαν εμφανιστεί έβλεπαν στη δική τους δραστηριότητα τη λύση των προβλημάτων της Ουγγαρίας. Η εργατική αυτοδιεύθυνση ήταν μια έννοια που τα ξεπερνούσε.

Στις 3 Νοεμβρίου, τα περιφερειακά συμβούλια της Τσέπελ και της Ούιπεστ κάλεσαν σε τερματισμό της απεργίας και σε πειθαρχημένη επιστροφή στην εργασία για τις 5 του μήνα. Η κίνηση αυτή είχε σκοπό να ενισχύσει τη διαπραγματευτική ικανότητα της κυβέρνησης Νάγκυ έναντι των Ρώσων. Την 1<sup>η</sup> του Νοέμβρη είχε γίνει μια δήλωση ουδετερότητας και απόσυρσης από το Σύμφωνο της Βαρσοβίας που ήταν απίθανο να γίνει ανεκτή από τους Ρώσους. Στις 3 Νοεμβρίου στη Μόσχα η Πράβντα ανέφερε ότι «αγωνιστές κομμουνιστές δολοφονήθηκαν και σφαγιάστηκαν»· την ημέρα της εισβολής έκανε λόγο για «κτηνώδεις φρικαλεότητες» που είχαν διαπραχθεί από τους επαναστάτες, ενώ το Κινέζικο κομμουνιστικό Κόμμα παρότρυνε: «Φράξτε το δρόμο στους αντιδραστικούς της Ουγγαρίας» (με το οποίο εννοούσε: «Βάλτε ένα τέλος σε αυτό το παράδειγμα για τους Κινέζους εργάτες»).

## **Η Στρατιωτική Ήττα της Επανάστασης**

Η Ρωσική επίθεση ξεκίνησε στις 4 Νοεμβρίου. Χρησιμοποιήθηκαν 150,000 άνδρες και πάνω από 2,000 τανκς.<sup>9</sup> Τα πολιτικά κόμματα και οι διάφοροι 'ηγέτες' εξαφανίστηκαν. Η εργατική τάξη στάθηκε ακλόνητη και τέθηκε επικεφαλής. Ξεκίνησε άμεσα μια αυθόρμητη γενική απεργία, και οι εργατικές συνοικίες ήταν εκείνες στις οποίες σημειώθηκε η σφοδρότερη αντίσταση στα ρωσικά στρατεύματα. Ο Γιάνος Καντάρ ήταν η νέα ουγγρική μαριονέτα που χρησιμοποίησαν οι Ρώσοι για να τους 'προσκαλέσει' στη χώρα. Η 'Επαναστατική Κυβέρνηση των Εργατών και των Αγροτών' (με επικεφαλής τον Καντάρ), που αποτελούταν από μια χούφτα Κομμουνιστές, βασιζόταν απλώς στη ρωσική δύναμη των όπλων. Τα σοβιετικά στρατεύματα κατευθύνθηκαν αμέσως προς τα βιομηχανικά κέντρα και τις εργατικές συνοικίες για να συντρίψουν την επανάσταση. Σε ολόκληρη την Ουγγαρία, οι αγρότες και οι εργάτες προσπάθησαν να εξηγήσουν την αλήθεια στους εισβολείς. Ο ραδιοφωνικός σταθμός του Πετς μετέδιδε

---

<sup>9</sup> Ο Anderson (σελ.93) αναφέρει ότι το σύνολο των ρωσικών δυνάμεων που βρίσκονταν στην Ουγγαρία ανερχόταν πλέον σε 15 τεθωρακισμένες μεραρχίες και 6,000 τανκς.

μηνύματα προς τους Ρώσους στρατιώτες, πολλοί από τους οποίους δεν είχαν ιδέα πού βρίσκονταν, αναφέροντας ότι «ο ουγγρικός λαός έχει πάρει απλώς την εξουσία στα χέρια του». Καθώς ακόμα και ο κομμουνιστικός ραδιοφωνικός σταθμός Ράικ διακήρυττε ότι «η θέση κάθε Ούγγρου κομμουνιστή σήμερα είναι στα οδοφράγματα», η πρώτη κίνηση του Καντάρ ήταν να σχηματίσει μια νέα μυστική αστυνομική δύναμη. Τα εργατικά συμβούλια απέρριψαν χωρίς ενδοιασμούς τον Καντάρ και την ψευτοκυβέρνησή του. Όταν η Ντουναπεντέλε περικυκλώθηκε από τα σοβιετικά στρατεύματα στις 7 του Νοέμβρη, το τοπικό Εργατικό Συμβούλιο απάντησε στο τηλεσίγραφο που καλούσε την πόλη να παραδοθεί με την εξής δήλωση: «Η Ντουναπεντέλε είναι η πρώτη σοσιαλιστική πόλη της Ουγγαρίας. Οι κάτοικοί της είναι εργάτες, και η εξουσία βρίσκεται στα χέρια τους. Τα σπίτια έχουν όλα χτιστεί από τους ίδιους τους εργάτες. Οι εργάτες θα υπερασπιστούν την πόλη απέναντι στις 'φασιστικές παρεκτροπές' αλλά και απέναντι στα σοβιετικά στρατεύματα!»

Στη Βουδαπέστη, το μεγαλύτερο μέρος του Σοβιετικού στρατού είχε συγκεντρωθεί στην Τσέπελ και στην Κομπάννα. Στο κέντρο της πόλης, οι μάχες συνεχίστηκαν ως τις 6 Νοεμβρίου, οπότε εξαντλήθηκαν τα πυρομαχικά των επαναστατών. Μερικά προάστια κράτησαν μέχρι τις 8· η Ουίπεστ και η Κομπάννα μέχρι τις 9 και τις 10 αντίστοιχα, ενώ η Κόκκινη Τσέπελ έπεσε στις 11, καθώς οι Ρώσοι μπόρεσαν να μετακινήσουν εκεί όλες τους τις δυνάμεις και να επιτεθούν. Σε αυτές τις συνοικίες έγιναν οι σφοδρότερες μάχες. Περίπου 80-90% των Ούγγρων τραυματιών ήταν νεαροί εργάτες. Οι ίδιες οι αναφορές του Καντάρ επιβεβαιώνουν ότι οι περισσότερες καταστροφές έλαβαν χώρα στις περιοχές όπου διέμενε η εργατική τάξη. Στις 7 Νοεμβρίου, οι επαναστάτες ύψωναν την κόκκινη σημαία για να τιμήσουν τη Ρωσική Επανάσταση, ενώ την ίδια στιγμή οι κληρονόμοι αυτής της επανάστασης σκότωναν Ούγγρους εργάτες. Οι ΑΒΟ επανεμφανίστηκαν, αναζητώντας εκδίκηση για τις ταπεινώσεις που είχαν υποστεί τις προηγούμενες μέρες. Κυβερνητικές διακηρύξεις άρχισαν να εμφανίζονται στους τοίχους. Οι περαστικοί τις μουντζούρωναν, κολλούσαν από πάνω τους άλλες ή απλώς τις έσκιζαν. Στην Τσέπελ, οι εργάτες έλεγαν μακάβρια αστεία: «Οι 40,000 αριστοκράτες και φασίστες της Τσέπελ απεργούν». «Σκάφτηκαν χαρακώματα μπροστά από τα διαμερίσματα των εργατών. Οι εργάτες της Τσέπελ αυτές τις επτά μέρες κοιμόντουσαν οχτώ ώρες, πολεμούσαν οχτώ ώρες, και τις υπόλοιπες οχτώ δούλευαν στα εργοστάσια παράγοντας όπλα και

πυρομαχικά. Το τεθωρακισμένο της Τσέπελ έκανε την εμφάνισή του – μια τρίκυκλη μηχανοκίνητη χειράμαξα με ένα πολυβόλο στην καρότσα που υποστηριζόταν με σάκους από άμμο. Η γαλλική εφημερίδα Le Figaro σχολίαζε: «Ο Κόκκινος Στρατός καταλαμβάνει τη Βουδαπέστη. Η πόλη είναι κόκκινη από το αίμα των εργατών».

Έξω από την πρωτεύουσα, η Ντουναπεντέλε κράτησε ως τις 9 του Νοέμβρη, καθοδηγούμενη από το Εργατικό της Συμβούλιο. Στο Πετς, το Εργατικό Συμβούλιο αποφάσισε να μην υπερασπιστεί την πόλη. Εφαρμόστηκε, αντίθετα, ένα σχέδιο για ανταρτοπόλεμο στους κοντινούς λόφους: αυτό συνεχίστηκε έντονα για δέκα μέρες, ενώ ορισμένοι εργάτες ορυχείων και στρατιώτες συνέχισαν να πολεμούν τους Ρώσους για αρκετές εβδομάδες. Στο Μίσκολκ υπήρξε μια βραχεία αντίσταση στη σοβιετική επίθεση, που ακολουθήθηκε από την κήρυξη γενικής απεργίας όλων των μη βασικών εργατών. Το Εργατικό Συμβούλιο του Βόρσοντ προσφέρθηκε να στείλει 20,000 οπλισμένους εργάτες στη Βουδαπέστη για να μπορέσει ο Νάγκυ (ο οποίος είχε τώρα βρει καταφύγιο στη γιουγκοσλαβική πρεσβεία) να αποδείξει στους Ρώσους ότι οι φόβοι τους για ‘παλινόρθωση του καπιταλισμού’ ήταν αβάσιμοι.<sup>10</sup> Αργότερα, όταν ο αρχηγός της αστυνομίας της Βουδαπέστης Κοπάτσι, ο οποίος καταγόταν από την περιοχή του Μίσκολκ, δικάστηκε και καταδικάστηκε σε θάνατο, το Εργατικό Συμβούλιο του Βόρσοντ επανέλαβε αυτήν την πρόταση στον Καντάρ, ο οποίος αμέσως ανέστειλε την ποινή τού Κοπάτσι. Στο Σαλγκοταριάν, στην επαρχία Νόγκραντ οι εργάτες υποστήριξαν το τοπικό τους ‘Εργατικό Συμβούλιο’ μετά τη ρωσική εισβολή. Μέχρι τις 16 Νοεμβρίου οι εργάτες κρατούσαν υπό την κατοχή τους το δημοτικό μέγαρο, τις εγκαταστάσεις του τοπικού τύπου και το ραδιοφωνικό σταθμό, ενώ και οι τοπικές στρατιωτικές μονάδες στάθηκαν στο πλευρό της επανάστασης. Εκείνη την ημέρα τα ρωσικά στρατεύματα κατέλαβαν την πόλη και σχημάτισαν μια ‘Επαναστατική Επιτροπή των Εργατών και των Αγροτών’ σε αντίθεση με το Εργατικό Συμβούλιο. Την 1<sup>η</sup> Δεκεμβρίου οι Ρώσοι συνέλαβαν τους ηγέτες του Εθνικού Εργατικού Συμβουλίου, αλλά οι εργάτες εξακολουθούσαν να έχουν την πραγματική εξουσία:

---

<sup>10</sup> Όταν έγινε η δεύτερη ρωσική εισβολή, ο Νάγκυ (μαζί με κάποιους πρώην υπουργούς, στρατιωτικούς κ.ά.) κατέφυγε στη γιουγκοσλαβική πρεσβεία. Ο Καντάρ εγγυήθηκε μενδώς την ασφαλή του μετακίνηση και, στις 23 Νοεμβρίου τα ξημερώματα, μόλις ο Νάγκυ και οι υπόλοιποι βγήκαν από την πρεσβεία, συνελήφθησαν από ρωσικές δυνάμεις ασφαλείας. Ο Νάγκυ απελάθηκε στη Ρουμανία. Εκεί, συνελήφθη ξανά στις 14 Απριλίου 1957 και μεταφέρθηκε πίσω στη Βουδαπέστη. Στη μυστική δίκη-παρωδία που ακολούθησε, καταδικάστηκε σε θάνατο και κρεμάστηκε στις 16 Ιουνίου 1958. Ο Νάγκυ ‘αποκαταστάθηκε’ επίσημα στις 16 Ιουνίου 1989.

διαδήλωσαν μέχρι το κτίριο της Αστυνομικής Διεύθυνσης και απελευθέρωσαν τους φυλακισμένους εργάτες. Ακολούθησε μια ομόφωνη διήμερη απεργία στην περιοχή. Λίγες μέρες αργότερα, όταν έγιναν κι άλλες συλλήψεις μελών του περιφερειακού Εργατικού Συμβουλίου, χιλιάδες διαδηλωτές ήρθαν αντιμέτωποι με τα τανκς, και η ΑΒΗ άνοιξε πυρ εναντίον του άοπλου πλήθους.

## **Τα Εργατικά Συμβούλια Ηγούνται της Αντίστασης**

Μόλις κάτι περισσότερο από μια εβδομάδα χρειάστηκε λοιπόν για τη στρατιωτική ήττα των εργατών και των αγροτών. Η πάλη έμπαινε τώρα σε μια νέα φάση. Οι εργάτες είχαν μεν ηττηθεί από μια συντριπτική ένοπλη δύναμη, αλλά εξακολουθούσαν να έχουν τον έλεγχο της παραγωγής. Στο βαθμό που μπορούσαν να διατηρήσουν αυτόν τον έλεγχο η 'εργατική εξουσία' συνέχιζε να υπάρχει, και η κυβέρνηση Καντάρ θα μπορούσε να βασίζεται μονάχα στην καταστολή. Ως επακόλουθο της ρωσικής εισβολής, τα εργατικά συμβούλια αναδιοργανώθηκαν, σχηματίζοντας περιφερειακά εργατικά συμβούλια με ξεκάθαρα πολιτικό ρόλο. Το Εργατικό Συμβούλιο της Τσέπελ έστειλε αντιπροσώπους στον Καντάρ και στο διοικητή του σοβιετικού στρατού. Η κοινή απαίτηση των συμβουλίων ήταν να διευθύνονται τα εργοστάσια από τους ίδιους τους εργάτες, διασφαλίζοντας έτσι ότι η εξουσία θα παρέμενε στα χέρια τους. Στις 12 Νοεμβρίου έγιναν κινήσεις για τη δημιουργία ενός Κεντρικού Εργατικού Συμβουλίου για ολόκληρη τη Μείζονα Βουδαπέστη, και στις 14 έγινε η ιδρυτική συνάντηση στο εργοστάσιο Lamprayar. Ο Μίκλος Κράσο, ένας νεαρός Ούγγρος διανοούμενος, ισχυρίστηκε ότι ήταν εκείνος που είχε την ιδέα να σχηματιστεί ένα Κεντρικό Εργατικό Συμβούλιο (ΚΕΣ), αλλά αφηγείται ο ίδιος πώς τον έβαλαν στη θέση του στη συνάντηση αυτή: «Ο ηλικιωμένος σοσιαλδημοκράτης πρόεδρος με ρώτησε: “Από ποιο εργοστάσιο είσαι;” “Από κανένα”, του απάντησα. “Με ποιο δικαίωμα βρίσκεσαι εδώ;” Του είπα ότι εγώ είχα οργανώσει αυτή τη συνάντηση. Ο πρόεδρος απάντησε: “Αυτό δεν είναι αλήθεια. Αυτή η συνάντηση είναι ιστορικά αναπόφευκτη!”<sup>(xix)</sup> Πράγματι, το ΚΕΣ ήταν το αναπόφευκτο αποτέλεσμα των προσπαθειών των συμβουλίων να ενωθούν μεταξύ τους. Η ιδέα του Κράσο συνέπιπτε με την κατεύθυνση του εργατικού κινήματος.

Οι αντιπρόσωποι που συγκεντρώθηκαν ήταν βασικά κατασκευαστές εργαλείων, торναδόροι, εργάτες χαλυβουργείων και μηχανικοί. Την επόμενη μέρα έγινε μια συνάντηση με

ευρύτερη βάση. Σε αυτή τη συνάντηση, κάποιοι αντιπρόσωποι ήθελαν να δημιουργηθεί ένα Εθνικό Εργατικό Συμβούλιο για ολόκληρη την Ουγγαρία· μολονότι πολλοί συμφωνούσαν, τονίστηκε ότι η εντολή που είχαν ήταν μόνο για το σχηματισμό ενός ΚΕΣ της Μείζονος Βουδαπέστης. Τα εργατικά συμβούλια ήταν αποφασισμένα να είναι πραγματικά δημοκρατικά. «Για τους Ούγγρους εργάτες και τους αντιπροσώπους τους, το πιο σημαντικό πράγμα αναφορικά με τα συμβούλια ήταν η δημοκρατική τους φύση. Υπήρχε πολύ στενή σχέση ανάμεσα στους αντιπροσώπους και ολόκληρη την εργατική τάξη: οι αντιπρόσωποι εκλέγονταν μόνο με σκοπό να εφαρμόσουν τη θέληση των εργατών, και είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι οι εργάτες συχνά ανακαλούσαν αντιπροσώπους που παρεξέκλιναν από την εντολή που είχαν λάβει. Δεν ήθελαν αντιπροσώπους που ήταν πολύ 'ανεξάρτητοι'». <sup>(xx)</sup> Στη συνάντηση αυτή, ο εκλεγμένος πρόεδρος Σάντορ Ρακζ ανέφερε: «Δεν έχουμε ανάγκη την κυβέρνηση! Είμαστε και θα παραμείνουμε οι ηγέτες εδώ στην Ουγγαρία!» Δυστυχώς, η πλειοψηφία είχε τη διάθεση να συμβιβαστεί απέναντι στη δύναμη των όπλων και να διαπραγματευτεί με την ψευτοκυβέρνηση του Καντάρ. Σχεδιάστηκε η επιστροφή στην εργασία, που υποστηρίχθηκε επίσης από το Εργατικό Συμβούλιο της Τσέπελ, προκειμένου ναδειχθεί ότι η απεργία ήταν συνειδητή και οργανωμένη. Πολλοί εργάτες εξοργίστηκαν με αυτήν την απόφαση, και υπήρξαν κατηγορίες για ξεπούλημα.

Καθώς η πραγματική εξουσία βρισκόταν στα συμβούλια, η κυβέρνηση του Καντάρ έπρεπε να τα καταστρέψει και να επανεδραιώσει αυταρχικές σχέσεις στα εργοστάσια. Η πάλη συνεχίστηκε για δύο μήνες: τα σημεία 9 και 11 του 'Επαναστατικού Προγράμματος των Εργατών και των Αγροτών' του Καντάρ τάσσονταν υπέρ της «διεύθυνσης των εργοστασίων από τους εργάτες» και της «δημοκρατικής εκλογής εργατικών συμβουλίων». Η αντεπανόσταση του Καντάρ ήταν υποχρεωμένη να κρύβεται πίσω από ωραίες φράσεις. Αλλά ο Καντάρ δεν μπορούσε με κανέναν τρόπο να συμφωνήσει με τα εξής αιτήματα των εργατών: «συλλογική ιδιοκτησία των εργοστασίων, που θα βρίσκονται στα χέρια των εργατικών συμβουλίων, τα οποία θα ενεργούν ως οι μόνοι διευθυντές των επιχειρήσεων · οργάνωση αστυνομικής δύναμης πολιτοφυλάκων, που θα υπόκειται στα συμβούλια· και στο πολιτικό πεδίο, ένα σύστημα με πολλά σοσιαλιστικά κόμματα». <sup>(xxi)</sup> Το ΚΕΣ διαπραγματεύθηκε κατευθείαν με το διοικητή του σοβιετικού στρατού Γκρέμπενικ,



στον οποίο έδινε κάθε μέρα μια λίστα με τα αγνοούμενα μέλη του εργατικού συμβουλίου, οπότε οι Ρώσοι τα απελευθέρωναν από τη φυλακή. Οι Σοβιετικοί από την πλευρά τους έδειχναν να αντιλαμβάνονται ότι τα συμβούλια είχαν την εξουσία και όχι ο Καντάρ. Στην αρχή, ο Γκρέμπενικ αντιμετώπιζε τους αντιπροσώπους των εργατικών συμβουλίων σαν φασίστες και πράκτορες του ιμπεριαλισμού· στην πορεία όμως, ένας Σοβιετικός συνταγματάρχης και ένας διερμηνέας παρευρίσκονταν σαν μόνιμοι αντιπρόσωποι στο ΚΕΣ. Τα συμβούλια, και όχι η κυβέρνηση Καντάρ, ήταν εκείνα που φρόντιζαν για όλες τις προμήθειες τροφίμων και φαρμάκων.

Στις 18 Νοεμβρίου καταρτίστηκε ένα σχέδιο για ένα πραγματικά εθνικό συμβούλιο, για ένα 'Κοινοβούλιο των Εργατικών Συμβουλίων'. Αυτό επρόκειτο να έχει 156 μέλη, αντιπροσώπους από τα περιφερειακά εργατικά συμβούλια της Βουδαπέστης και των επαρχιών, και από τα μεγάλα εργοστάσια. Αυτό το σώμα θα εξέλεγε ένα προεδρείο τριάντα μελών, στο οποίο θα προσθέτονταν 20 αντιπρόσωποι από άλλες ομάδες όπως ο στρατός, οι διανοούμενοι, τα πολιτικά κόμματα και η αστυνομία. «Το πρωταρχικό καθήκον αυτής της συνδιάσκεψης ήταν να δημιουργήσει μια εξουσία υπό τη διεύθυνση των εργατών, και σε αντίθεση με εκείνη της κυβέρνησης». Στις 19, οι εργάτες επανήλθαν στις εργασίες τους για να δείξουν την πειθαρχία και την υποστήριξη τους στο ΚΕΣ. Στη συνδιάσκεψη παρευρίσκονταν αντιπρόσωποι από τη Βουδαπέστη, το Γκύερ, το Πετς, την Ταταμπάνυα και το Οζντ, ενώ υπήρχαν και άλλοι από αγροτικές οργανώσεις. Ανάμεσα στο ΚΕΣ και τα επαρχιακά συμβούλια είχε δημιουργηθεί ένας ζωτικός δεσμός. Οι αντιπρόσωποι των εργατών ορυχείων ήταν αντίθετοι με την επιστροφή στην εργασία: «Μπορείτε να δουλέψετε αν θέλετε, αλλά εμείς δε θα παρέχουμε ούτε κάρβουνο ούτε ηλεκτρική ενέργεια, θα πλημμυρίσουμε όλα τα ορυχεία!» Ωστόσο, εκείνοι που τάσσονταν υπέρ της επιστροφής στην εργασία σημείωναν ότι η απεργία έπληττε τους πάντες αδιακρίτως, και η επιστροφή στην εργασία θα κρατούσε τους εργάτες ενωμένους στους χώρους εργασίας τους.

Στη Βουδαπέστη διαδόθηκε η φήμη ότι τα μέλη του ΚΕΣ είχαν συλληφθεί: οι εργάτες ξεκίνησαν πάλι αμέσως απεργία. Αν και οι εργάτες της Τσέπελ συμμετείχαν στην απεργία, το Εργατικό Συμβούλιο της Τσέπελ καταδίκασε τη νέα απεργία. Προτού καν μια επιτροπή από το ΚΕΣ εξακριβώσει αυτή τη διαφορά, οι εργάτες της Τσέπελ είχαν ήδη αμέσως εκλέξει ένα ολοκαίνουριο

συμβούλιο το οποίο βρισκόταν σε συμφωνία με τις θελήσεις και τις πράξεις τους, και το οποίο υποστήριζε την απεργία και το ΚΕΣ. Οι εργάτες συζητούσαν τις διαφορετικές επιλογές που είχαν τώρα στη διάθεσή τους: ενεργητική αντίσταση, παθητική αντίσταση ή διαφυγή. Το πρώτο δεν μπορούσε να συνεχιστεί, αν και στην πραγματικότητα δεν υπήρξε ποτέ ουγγρική παράδοση, ενώ 250,000 Ούγγροι επέλεξαν την τρίτη επιλογή και εγκατέλειψαν τη χώρα διαφεύγοντας προς τη Δύση. Χιλιάδες απελάθηκαν στη Ρωσία, ιδιαίτερα νέοι εργάτες, στο πλαίσιο μιας σειράς ενεργειών αδιάκριτης τρομοκρατίας. Οι σιδηροδρομικοί εργάτες έκαναν ό,τι μπορούσαν για να εμποδίσουν τις απελάσεις, για παράδειγμα αφαιρώντας σιδηροδρομικές γραμμές. Οργανώθηκαν κάποιες ενέδρες εναντίον τρένων, χάρη στις οποίες απελευθερώθηκαν άνθρωποι που επρόκειτο να απελαθούν. Το 1957 επιτράπηκε στους περισσότερους απελαθέντες να επιστρέψουν στην Ουγγαρία.

Καθώς η παθητική αντίσταση ήταν η επιλογή που ακολουθήθηκε από τους περισσότερους Ούγγρους, ένα βλοσυρό μίσος αναπτύχθηκε απέναντι στους Ρώσους και την κυβέρνηση-μαριονέτα τους. Όταν, αργότερα, ο Ρώσος ηγέτης Χρουστσόφ ήρθε στην Ουγγαρία, οι δήθεν μαζικές συγκεντρώσεις υποστήριξης στο ραδιόφωνο χρειάστηκε να ενισχυθούν από ηχογραφημένα χειροκροτήματα. Μια σειρά από σαρκαστικές αφίσες εμφανίστηκαν στους τοίχους: «Προσοχή! Δέκα εκατομμύρια αντεπαναστάτες τριγυρίζουν στη χώρα. Εκατοντάδες χιλιάδες γαιοκτήμονες, καπιταλιστές, στρατηγοί και επίσκοποι είναι ελεύθεροι, από τις αριστοκρατικές συνοικίες μέχρι τις εργοστασιακές περιοχές της Τσέπελ και του Κίσπεστ. Εξαιτίας των δολοφονικών ενεργειών αυτής της συμμορίας μόνο έξι εργάτες έχουν απομείνει σε ολόκληρη τη χώρα. Αυτοί οι έξι έχουν σχηματίσει μια κυβέρνηση στο Σκόλνοκ». «Χάθηκε: η εμπιστοσύνη του λαού. Παρακαλείται όποιος πραγματικά τη βρει να την επιστρέψει στον Γιάνος Καντάρ, πρωθυπουργό της χώρας. Διεύθυνση: Οδός 10,000 Σοβιετικών Τανκς». «Ζητείται! Πρωθυπουργός για την Ουγγαρία. Αιτιούμενα προσόντα: Να μην έχει ειλικρινείς πεποιθήσεις· να μην έχει αξιοπρέπεια· ικανότητα ανάγνωσης και γραφής δεν είναι απαραίτητη, αλλά πρέπει να είναι σε θέση να υπογράψει έγγραφα που έχουν συνταχθεί από άλλους». «Προλετάριοι όλου του κόσμου ενωθείτε: αλλά όχι σε ομάδες μεγαλύτερες των τριών ατόμων». Ένα δημοφιλές ανέκδοτο κυκλοφορούσε: «Ξέρεις ποιο ήταν το λάθος μας τον Οκτώβρη; Η ανάμιξή μας στις εσωτερικές μας υποθέσεις».

Στις 23 Νοεμβρίου έγινε μια σιωπηρή εκδήλωση στο πλαίσιο της πολιτικής της παθητικής αντίστασης: από τις 2 η ώρα μέχρι το απόγευμα κανείς δε βγήκε στους δρόμους της Βουδαπέστης. Αυτή η ενέργεια έδειχνε ποια ήταν η γνώμη των Ούγγρων για τον Καντάρ, και ήταν αδύνατο να κατασταλεί από τις καινούριες του δυνάμεις ασφαλείας. Ο Καντάρ έκανε έκκληση στα εργατικά συμβούλια να βοηθήσουν στην αποκατάσταση της τάξης και στην επανέναρξη της παραγωγής. Σαν απάντηση, το ΚΕΣ δήλωνε στις 27 Νοεμβρίου: «Βεβαιώνουμε και πάλι ότι αναλάβαμε την αποστολή μας από την εργατική τάξη...και θα εργαστούμε με όλη μας τη δύναμη για την ενίσχυση της εξουσίας των εργατών». Το μόνο έντυπο που εξέδιδαν τα συμβούλια ήταν ένα πολυγραφημένο «Δελτίο Πληροφόρησης» που κυκλοφορούσε από χέρι σε χέρι ή διαβαζόταν δυνατά στις συνελεύσεις. Τα συμβούλια δεν επέτρεπαν κομματικές οργανώσεις στα εργοστάσια: αξιωματούχοι του MSzMP και φιλοκυβερνητικοί συνδικαλιστές δεν επιτρεπόταν καν να μπαίνουν στα εργοστάσια.

Το Δεκέμβριο, η κυβέρνηση Καντάρ άρχισε σιγά-σιγά να αποσπάζει την εξουσία από τα εργατικά συμβούλια, στο πλαίσιο της μάχης για τον έλεγχο των εργοστασίων. Δημιουργήθηκε από κάτω μια ακατανίκητη πίεση για δράση ενάντια στον Καντάρ. Στις 4 Δεκεμβρίου έγινε η «Διαδήλωση των Μητέρων», μια σιωπηλή διαδήλωση 30,000 μαυροντυμένων γυναικών με εθνικές και μαύρες σημαίες. Σε ένδειξη συμπαράστασης, όλα τα σπίτια είχαν ανάψει κεριά στα παράθυρά τους τα μεσάνυχτα, παρά το γεγονός ότι η κυβέρνηση είχε αφαιρέσει όσα κεριά μπορούσε από τα καταστήματα. Την επόμενη μέρα εκδόθηκε διάταγμα που διέλυε τις Επαναστατικές Επιτροπές που είχαν εμφανιστεί δίπλα στα Εργατικά Συμβούλια στις επαρχίες, για παράδειγμα στο Γκύτερ, και 200 μέλη των εργατικών συμβουλίων συνελήφθησαν. Η επίθεση συνεχίστηκε στις 6 του μήνα, με τη σύλληψη των μελών των Εργατικών Συμβουλίων των εργοστασίων Γκαντζ και MAVAG. Την ίδια στιγμή, το ΚΕΣ συζητούσε σχέδια για τη δημιουργία ενός Εθνικού Εργατικού Συμβουλίου και ενός προσωρινού εργατικού κοινοβουλίου με αντιπροσώπους από όλα τα εργατικά συμβούλια. Στις 8 Δεκεμβρίου, 80 εργάτες ορυχείων σκοτώθηκαν στο Σαλγκοταριάν από τα σοβιετικά στρατεύματα. Την επόμενη μέρα ο Καντάρ διέλυσε το ΚΕΣ και συνέλαβε τα περισσότερα μέλη του. Τα υπόλοιπα μέλη συνέχισαν, και κήρυξαν 48ωρη απεργία σαν απάντηση στη διάλυση του ΚΕΣ και στη δολοφονία των εργατών.

Ένας αντιπρόσωπος δήλωσε: «Να σβήσουν τα φώτα, να μην υπάρχει φωτάεριο, να μην υπάρχει τίποτα!»

Αυτό έγινε, πράγματι, κατά το διήμερο της απεργίας, που είχε συμμετοχή 100%. Δύο από τους ηγέτες του ΚΕΣ που είχαν διαφύγει τη σύλληψη, ο Σάντορ Ρακζ και ο Σάντορ Μπάλι, προστατεύονταν για δύο ημέρες από εργάτες στο εργοστάσιο Μπελογιάννης. Οι εργάτες αρνούσαν να τους παραδώσουν παρά το γεγονός ότι το εργοστάσιο είχε περικυκλωθεί από σοβιετικά τανκς. Στις 11, ο Καντάρ τους 'προσκάλεσε' σε διαπραγματεύσεις: μόλις βγήκαν από το εργοστάσιο συνελήφθησαν. Η απεργία συνεχίστηκε. Ακόμα και η εφημερίδα του κόμματος 'Νεπσζαμπαντάγκ' ανέφερε ότι «παρόμοια απεργία δεν έχει ξαναγίνει ποτέ στην ιστορία του Ουγγρικού εργατικού κινήματος». Στις 13, όταν η απεργία τερματίστηκε, οι εργάτες σιδήρου και χάλυβα της Τσέπελ κατέλαβαν τα εργοστάσιά τους απαιτώντας την απελευθέρωση του Ρακζ και του Μπάλι· και άλλα εργοστάσια έκαναν το ίδιο. Στη συνέχεια, τα σοβιετικά στρατεύματα εισέβαλαν στα μεγάλα εργοστάσια για να αναγκάσουν τους εργάτες να δουλέψουν υπό την απειλή των όπλων.

## **Η Ήττα της Επανάστασης**

Η απεργία ήταν το τελευταίο χαρτί των εργατών. Η 'Επαναστατική Κυβέρνηση των Εργατών και των Αγροτών' του Καντάρ είχε νικήσει τους εργάτες και τους αγρότες. Επιβλήθηκαν περιορισμοί, και ορίστηκε η θανατική ποινή για όσους απεργούσαν ή παρακινούσαν σε απεργία. Λίγες μέρες μετά από αυτή την ανακοίνωση, το Συμβούλιο των Εργατών Σιδήρου και Χάλυβα της Τσέπελ παραιτήθηκε αναφέροντας τα εξής: «Επιστρέφουμε την εντολή μας στα χέρια των εργατών». Καθώς και άλλα συμβούλια έκαναν το ίδιο, ο Καντάρ έκανε λόγο για «προβοκατόρικες αυτοδιαλύσεις»! Το τελευταίο μήνυμα του ΚΕΣ έλεγε τα εξής: «Το σαμποτάζ και η παθητική αντίσταση βρίσκονται στην ημερήσια διάταξη». Ο Καντάρ, με την υποστήριξη μιας νέας ΑΒΗ και του σοβιετικού στρατού είχε ανακτήσει τα μέσα παραγωγής από τους εργάτες και επιτιθόταν εναντίον των εργατικών οργανώσεων. Φυσικά, είχε μια θεωρητική δικαιολόγηση γι' αυτές τις ενέργειες. Το Μάιο του 1957 ανέφερε στην Εθνική Συνέλευση: «Στο πρόσφατο παρελθόν, αντιμετωπίσαμε το φαινόμενο ορισμένων κατηγοριών εργατών που ενεργούσαν αντίθετα προς τα συμφέροντά τους· σε αυτή την

περίπτωση, το καθήκον του ηγέτη είναι να αντιπροσωπεύει τα συμφέροντα των μαζών και όχι να εφαρμόζει μηχανικά τις εσφαλμένες ιδέες τους. Αν η θέληση των μαζών δε συμπίπτει με την πρόοδο, τότε ο ηγέτης πρέπει να οδηγήσει τις μάζες σε μια άλλη κατεύθυνση».

Δύο χιλιάδες Ούγγροι εκτελέστηκαν γι' αυτό που οι απανταχού κυρίαρχες τάξεις θα αποκαλούν πάντα 'εσφαλμένες ιδέες'. Η ένταση της συνεχιζόμενης αντίστασης απέναντι στην κυβέρνηση Καντάρ μπορεί να μετρηθεί από το μέγεθος της καταστολής: η άρση της απαγόρευσης κυκλοφορίας έγινε μόλις το Μάη του 1957· η απόδοση δικαιοσύνης με συνοπτικές διαδικασίες συνεχίστηκε μέχρι το Νοέμβριο του 1957. Κατά το 1957 και το 1958, γίνονταν εκτελέσεις σχεδόν κάθε μέρα· δύο χρόνια μετά την επανάσταση, υπήρχαν 40,000 πολιτικοί κρατούμενοι· το 1959, εννιά μέλη του εργατικού Συμβουλίου της Ουίπεστ εκτελέστηκαν. Η επιβολή θανατικών ποινών για 'αδικήματα' που έγιναν κατά τη διάρκεια της επανάστασης σταμάτησε επίσημα μόλις τον Ιανουάριο του 1960 (αν και ένας επαναστάτης, ο Λάσζλο Χίκελμπεργκ, εκτελέστηκε το 1961). Τα τελευταία στρατόπεδα εγκλεισμού έκλεισαν τον Ιούνιο του 1960, αλλά πολλές εκατοντάδες επαναστάτες δεν απελευθερώθηκαν μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '60 και τις αρχές της δεκαετίας του '70<sup>11</sup>.

Οι εργάτες της Ουγγαρίας απέδειξαν για μια ακόμη φορά ότι η ελευθερία έρχεται από κάτω και όχι από οποιαδήποτε ηγεσία ('επαναστατική' ή μη) που θα ενεργεί για λογαριασμό τους. Για να καταστρέψουν την κομμουνιστική γραφειοκρατία υιοθέτησαν μορφές οργάνωσης οι οποίες ήταν δημοκρατικές, αντιγραφειοκρατικές και συμπεριλάμβαναν ολόκληρη την εργατική τάξη. Τα συμβούλια αυτά ήταν επίσης δημιουργικά. Οι εργάτες μπόρεσαν να καταστρέψουν το παλιό και να αρχίσουν να χτίζουν το καινούριο μέσα σε λίγες μέρες – αν όχι ώρες. Απέρριψαν τις επίσημες έννοιες του σοσιαλισμού και δημιούργησαν τις δικές τους, την εργατική αυτοδιεύθυνση και την άμεση δημοκρατία, που αποτέλεσαν τη λογική εξέλιξη προηγούμενων εργατικών αγώνων για τη δημιουργία μιας νέας κοινωνίας.

---

<sup>11</sup> Ο Anderson (σελ.116) κάνει λόγο για 20,000-50,000 νεκρούς Ούγγρους και 3,500-7,000 Ρώσους κατά τη διάρκεια της Επανάστασης. Από το Νοέμβριο του 1956 και μετά εκτελέστηκαν αρκετές χιλιάδες άνθρωποι, ενώ δεκάδες χιλιάδες φυλακίστηκαν ή απελάθηκαν.

Τα Εργατικά Συμβούλια δεν ήταν σε καμία περίπτωση διαχωρισμένα από την εργατική τάξη. Δεν την πρόδωσαν ποτέ, και επέλεξαν να διαλυθούν μόνα τους παρά να αφομοιωθούν από την εξουσία· επέστρεψαν στην εργατική τάξη, απ' όπου προέρχονταν. Η ουγγρική εργατική τάξη και τα συμβούλιά της αναδιοργάνωσαν την κοινωνία, διηύθυναν την παραγωγή, διατήρησαν την τάξη και συνένωσαν τον υπόλοιπο πληθυσμό στο πλάι τους. Νικήθηκαν μονάχα από μια μαζική στρατιωτική δύναμη και από την παθητικότητα της διεθνούς εργατικής τάξης. Με δεδομένη τη δυνατότητα να αναπτυχθούν ελεύθερα στις βάσεις πάνω στις οποίες ξεκίνησαν, η δυναμική των συμβουλίων ήταν να δημιουργήσουν επιτέλους μια ελεύθερη ανθρώπινη κοινωνία. Το πρόγραμμα της Ουγγρικής Επανάστασης περιμένει ακόμα να εφαρμοστεί από την εργατική τάξη.

### **ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ**

Bill Lomax: Ουγγαρία 1956 (Hungary 1956, Allison & Busby 1976).  
Tibor Meray: Δεκατρείς Μέρες που Συγκλόνισαν το Κρεμλίνο (Thirteen Days that shook the Kremlin, Thames & Hudson 1958).  
Miklos Molnar: Βουδαπέστη 1956 (Budapest 1956, George Allen & Unwin 1971).  
Bill Lomax (ed): Αυτόπτης Μάρτυρας στην Ουγγαρία (Eyewitness in Hungary, Spokesman 1980).  
Andy Anderson: Ουγγαρία 1956 (Hungary 1956, Solidarity, London 1964) [Ελληνική Μετάφραση: Εκδόσεις Ελεύθερος Τύπος 1981].

[στΜ: Το άρθρο του Nick Heath 'Ουγγαρία 1956', που δημοσιεύτηκε σαν ειδικό ένθετο της αγγλικής επιθεώρησης 'Αναρχικός Εργάτης' (Anarchist Worker) το Νοέμβριο του 1976, με αφορμή την 20<sup>η</sup> επέτειο της επανάστασης, έχει μεταφραστεί στα ελληνικά (Μετάφραση: Αναρχικοί για την Κοινωνική Απελευθέρωση – Ούτε Θεός ούτε Αφέντης) και είναι διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

<http://www.punk.gr/nogod-nomaster/keimena/hungary.htm>

Επίσης, ο πρόλογος του Άγι Στίνα στην ανάλυση του Καστοριάδη 'Ουγγρική Επανάσταση 1956' (Εκδ. Ύψιλον) υπάρχει στο Αρχείο Άγι Στίνα, στη διεύθυνση:

<http://stinas.vrahokipos.net/texts/ougaria.htm>

Ολόκληρο σχεδόν το τεύχος 20 της επιθεώρησης Σοσιαλισμός ή Βαρβαρότητα (Δεκέμβριος 1956) είναι αφιερωμένο στην Ουγγρική Επανάσταση. Δείτε σχετικά: Κορνήλιος Καστοριάδης, 'Η Γραφειοκρατική Κοινωνία, Τόμος Β' - Η Επανάσταση κατά της Γραφειοκρατίας, Εκδ. Ύψιλον.

Η μπροσούρα 'Η Ουγγρική Επανάσταση του 1956' (ORA NIHIL, Αθήνα, Νοέμβρης 1996), που περιλαμβάνει ένα άρθρο από την αναρχική εφημερίδα 'Δοκιμή' (τεύχος 8, Νοέμβρης 1986) και την αφήγηση ενός Ούγγρου στρατιώτη από το βιβλίο 'Λαϊκές Εξεγέρσεις στην Ανατολική Ευρώπη' (Εκδ. Ύψιλον) είναι διαθέσιμη στη διεύθυνση:

[http://www.geocities.com/a\\_books2002/gr/bro1956.htm](http://www.geocities.com/a_books2002/gr/bro1956.htm) ]

## ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

<sup>(i)</sup> Bill Lomax: Η Εργατική Τάξη στην Ουγγρική Επανάσταση του 1956 [The Working Class in the Hungarian revolution of 1956]. Δημοσιεύτηκε στην επιθεώρηση 'Critique', No 12, Φθινόπωρο 1979/Χειμώνας 1980, σελ. 27-54 (στο εξής θα αναφέρεται απλώς 'Critique'). Η αναφορά προέρχεται από μια από τις συνεντεύξεις στο πλαίσιο του ερευνητικού προγράμματος του πανεπιστημίου Columbia στην Ουγγαρία. Οι συνεντεύξεις χρησιμοποιούνται ευρέως σε πολλά από τα βιβλία που αναφέρονται στην επανάσταση. Όλες οι αναφορές στη συνέχεια του κειμένου (εκτός από εκείνες που αποδίδονται ρητά αλλού) προέρχονται από αυτές τις συνεντεύξεις. Θα ήταν κουραστική και θα απαιτούσε πολύ χώρο η παράθεση αναλυτικής λίστας που θα τις περιλάμβανε όλες.

<sup>(ii)</sup> Αναφέρεται στο Critique, σελ.33.

<sup>(iii)</sup> Molnar, σελ. 19-29.

<sup>(iv)</sup> Critique, σελ.33.

<sup>(v)</sup> Απόσπασμα από λόγο του Ίμρε Νάγκυ στους εργάτες του εργοστασίου μηχανών τρένων MAVAG, που δημοσιεύτηκε στις 14 Νοεμβρίου 1954 στην ημερήσια εφημερίδα του ουγγρικού Κομμουνιστικού Κόμματος Σζάμπαντ Νεπ. Αναφέρεται στο βιβλίο του David Irving 'Uprising!', Hodder and Stoughton 1981, σελ.140. Γενικά, χρειάζεται αρκετή προσοχή με αυτό το βιβλίο. Ο Irving είναι εξίσου εχθρικός απέναντι στην εργατική τάξη όσο και απέναντι στον επίσημο Κομμουνισμό: είναι ο ιστορικός που 'απέδειξε' ότι ο Χίτλερ ήταν 'αθώος'.

[στΜ: Ο Irving καταδικάστηκε στις 20-2-2006 σε τριετή φυλάκιση στην Αυστρία για άρνηση του Ολοκαυτώματος. Ολόκληρο το βιβλίο του για την Ουγγρική Επανάσταση είναι διαθέσιμο στα αγγλικά στη διεύθυνση: <http://www.fpp.co.uk/books/Uprising/> ]

<sup>(vi)</sup> Αναφέρεται στο βιβλίο των Perenc Feher και Agnes Heller: Hungary 1956 Revisited, George Allen & Unwin 1983.

<sup>(vii)</sup> Molnar, σελ.108-9, Meray, σελ. 6, 7-8.

<sup>(viii)</sup> Meray, σελ.85.

<sup>(ix)</sup> Molnar, σελ.127.

<sup>(x)</sup> Molnar, σελ.144.

<sup>(xi)</sup> Αυτόπτης μάρτυρας στην Ουγγαρία, σελ. 125.

<sup>(xii)</sup> Meray, σελ.102.

- 
- (xiii) Lomax, σελ.138.  
(xiv) Meray, σελ. 147.  
(xv) Meray, σελ. 173-5.  
(xvi) Παρατίθεται στο Critique, σελ.36.  
(xvii) Παρατίθεται στον Lomax, σελ. 140.  
(xviii) Molnar, σελ.179.  
(xix) Αυτόπτης Μάρτυρας, σελ.163.  
(xx) Αυτόπτης Μάρτυρας, σελ.176.  
(xxi) Αυτόπτης Μάρτυρας, σελ.169-70.